

Η ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ - ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ*

(ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΟΥ ΒΙΒΛΙΚΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ)

ΥΠΟ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ΤΣΑΚΩΝΑ
Έντετ. Έφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

6. «Πνεῦμα» εἰς τὰ χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης.

Ἡ διερεύνησις τῆς ἐννοίας τοῦ ὄρου «πνεῦμα» εἰς τὰ χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης καθίσταται ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τόσον διὰ τὴν σπουδαιότητα, ἢν κέκτηνται ταῦτα πρὸς κατανόησιν τοῦ περιβάλλοντος τῆς Π.Δ. καὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ κατὰ τοὺς ἀμέσως πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ χρόνους, ὅσον καὶ λόγῳ τῆς σχέσεως, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν ταῦτα πρὸς τὰ κείμενα τῆς Κ.Δ. Πολλὰ καὶ ἐντινοὶ προσπάθειαι ἔχουν καιαβληθῆ πρὸς διαπίστωσιν τῶν σχέσεων—ἀμέσων ἢ ἐμμέσων—μεταξὺ τῶν κειμένων τούτων καὶ τῆς Κ.Δ., ἀλλὰ εἶναι ἔξω τοῦ σκοποῦ τῆς παρουσίας μελέτης ἢ κρίσις καὶ ἀνάλυσις τῶν σχετικῶν συμπερασμάτων¹. Ἰδιαιτέρως ἡ σχέσις τῶν κειμένων τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης πρὸς τὴν Ἰωάννειον γραμματείαν ἔχει ἀποτελέσει τὴν βᾶσιν ἐκτεταμένων ἐργασιῶν, λόγῳ καὶ κυρίως τῆς μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν περιοχῶν ὑφισταμένης ἠθικῆς διαρχίας, καὶ πλεῖστοι ἐρευνηταὶ ἐζήτησαν νὰ εὑρουν εἰς τὰ κείμενα τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης τὸ θεολογικὸν milieu, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξεπήγασεν ἡ Ἰωάννειος διαρχία. Πλὴν ὅμως ἀνεπιτυχῶς, διότι, ὡς ἐπανειλημμένως ἐτονίσθη ἀπὸ διαπρεπεῖς ἐρευνητάς, παρὰ τὰς ὑφισταμένας ἐξωτερικὰς καὶ φραστικὰς ὁμοιότητας ὑπάρχει τεραστία καὶ οὐσιώδης διαφορὰ μεταξὺ τῶν κειμένων τῆς Ν. Θαλάσσης καὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἰωάννου².

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 150 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

1. M. Burrows, *More light on the D. S. S.*, New York 1958, σ. 39-132. Σ. Ἀγορίδου, *Τὰ χειρόγραφα τῆς Ν. Θαλάσσης καὶ ἡ Κ.Δ.*, Ἀθῆναι 1959. A. Dupont-Sommer, *The Essene writings from Qumran*, New York 1962, σ. 368-378. Kr. Stendahl, *The Scrolls and the New Testament*, London 1958, ἐνθα καὶ ἡ μέχρι τότε σχετικὴ βιβλιογραφία. F. M. Cross Jr., *The Ancient Library of Qumran and modern Biblical Studies*, New York 1961, σ. 195-243. O. Cullmann, «The Significance of the Qumran Texts for Research into the Beginning of Christianity», εἰς J.B.L. 74 (1955), σ. 213-26. K. G. Kühn, «Die in Palästina gefundenen hebräischen Texte und das N.T.», εἰς Z.T.K. 47 (1950), σ. 209 ἐξ.

2. L. Mowry, «The D.S.S. and the Background for the Gospel of John»,

Ἐξέχουσιν σημασίαν ἔχει ἡ περὶ πνεύματος διδασκαλία τῶν κειμένων τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, ἐν οἷς κειμένοις πρὸς τοὺς ἄλλοις γίνεται λόγος περὶ δύο πνευμάτων, καλοῦ-κακοῦ, φωτὸς-σκότους, ἀληθείας-πλάνης, ἅτινα σημαίνοντα ῥόλον διαδραματίζουν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. Ὡς δὲ θὰ ἴδωμεν ἀλλαχοῦ τῆς παρούσης ἐργασίας, σύντονος κατεβλήθη προσπάθεια τελευταίως διὰ τὴν ἀναζήτησιν τῶν πηγῶν τῆς περὶ Παρακλήτου, ὡς πνεύματος τῆς ἀληθείας (Ἰωάν. 16:13), διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου εἰς τὴν ἀντίστοιχον διδασκαλίαν περὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθείας τῶν κειμένων τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης¹. Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῆς διδασκαλίας ταύτης τῶν κειμένων τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης πρὸς καθορισμὸν τῆς ὑφισταμένης σχέσεως ἢ ἀποκλίσεως ἀπὸ τῆς ἀντιστοίχου διδασκαλίας τοῦ Ἰωάννου.

Ἡ κοσμολογία καὶ Θεολογία τῶν Ἑσσαίων, ὡς ἀπεικονίζεται εἰς τὰ κείμενα τῆς Ν. Θαλάσσης, ἔχει τὰς ρίζας τῆς εἰς τὴν Π.Δ. Ἡ ἠθικὴ μονοθεΐα τῆς Π.Δ., ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργία τῶν πάντων, ἡ σπουδαιότης τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν τελετουργικῶν τῆς Π.Δ. διατάξεων κατέχουν δεσπίζουσιν θέσιν εἰς τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας των. Παραλλήλως ὅμως μαρτυροῦν ἐπίδρασιν τῆς Ἀποκαλυπτικῆς γραμματείας καὶ ἡ παρ' αὐτοῖς προσδοκία ἐνὸς πνευματικοῦ Μεσσία, μέλλοντος νὰ σώσῃ τοὺς καθαρούς, εἶναι ἐντονος. Ἡ ἠθικὴ δὲ διαρχία, γνωστὴ ἐκ τῶν Ἀποκαλυπτικῶν συγγραμμάτων, ἀποτελεῖ κατάστασιν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ διαρχία ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἀπόλυτος καὶ ὀντολογικὴ. Οἱ ἐκπρόσωποι, πνεύματα ἢ ἄγγελοι, αὐτῆς τῆς διαρχίας εἶναι δημιουργήματα τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ, Ὅστις ἐπιτρέπει τὴν ἐν τοῖς ἀνθρώποις δρᾶσιν αὐτῶν, ἐπὶ τῷ τελικῷ σκοπῷ τῆς ἀφίξεως τῆς «ἡμέρας τῆς ἐπισκέψεως» τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν τὸ κακὸν θὰ κριθῆ, κατακριθῆ καὶ καταστραφῆ. Συνεπῶς παρὰ τοῖς Ἑσσαίοις δὲν ὑπάρχει ἐμφυτος καὶ ριζικὴ ἀντίθεσις καλοῦ-κακοῦ, ὕλης-πνεύματος, φωτὸς-σκότους, οὐδὲ αἰωνία ἀντίθεσις μεταξὺ τούτων².

εἰς *Bibl. Archaeol.* 17 (1954), σ. 78-97. K. G. K u h n, «Johannesevangelium und Qumrantexte» εἰς *Neotestamentica et Patristica*, Suppl. to N.T. VI, σ. 1962 σ. 111-122. F. M. C r o s s, ἐνθ' ἄν., σ. 206-216. R. E. B r o w n, «The Qumran Scrolls and the Johannine Gospel and Epistles», εἰς K r. S t e n d a h l, ἐνθ' ἄν., σ. 183-207. G. B a u m b a c h, *Qumran und des Johannesevangelium*, 1957. R. S c h n a c k e n b u r g, *The Gospel according to St. John*, Vol. 1, 1968, σ. 128-135. H. M. T e e p l e, «Qumran and the Origin of the Fourth Gospel», εἰς *Nov. Test.* 4 (1960), σ. 6-25. R. E. B r o w n - J. L. P r i c e e t c., *John and Qumran* (edited by J. H. Charlesworth). London 1972.

1. O. B e t z, *The Paraklet*, Leiden 1963.

2. B. Βέλλα, *Τὸ βιβλίον τοῦ πολέμου τῶν υἱῶν τοῦ φωτὸς κατὰ τῶν υἱῶν τοῦ σκότους*, Ἀθήναι 1965, σ. 14-16. M. B a r r o w s, ἐνθ' ἄν., σ. 277-289. Γ. Πηγοπούλοιο, Ἡ περὶ Μεσσία πίστις τῶν ἐρημιτῶν τοῦ Khirbet Qumran, Ἀθήναι 1967,

Ὡς ὁ Θεός δημιουργός τῶν πάντων¹, κατὰ σαφῆ μαρτυρίαν τῶν κειμένων, εἶναι καί δημιουργός τῶν πνευμάτων, ἅτινα ὑπάγονται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Του². Ἡ περὶ πνεύματος ὁμως διδασκαλία τῶν κειμένων τῆς Ν. Θαλάσσης λαμβάνει τὴν μορφήν τῆς περὶ δύο πνευμάτων διδασκαλίας, ἥτις, μὴ οὔσα ἄγνωστος εἰς τὸν βραδύτερον Ἰουδαϊσμόν³ καὶ τὴν Π.Δ.⁴, κατέχει ἐξέχουσαν ἐν τοῖς κειμένοις τούτοις θέσιν.

Τὰ δύο δὲ αὐτὰ πνεύματα, ἅτινα ἐδημιούργησεν ὁ Θεός ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐνεφύτευσεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀ λ η θ ε ί α ς καὶ τὸ πνεῦμα τῆς π λ ά ν η ς μεθ' ὄλων αὐτῶν τῶν ἐκφάνσεων.

Τὸ κύριον μέρος τῆς περὶ τῶν δύο πνευμάτων διδασκαλίας εὐρίσκεται εἰς τὸ Ἐγχειρίδιον τῆς Πειθαρχίας (3, 13-4, 26). Κατ' αὐτὴν ὑπάρχουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους δύο πνεύματα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀ λ η θ ε ί α ς καὶ τὸ πνεῦμα τῆς π λ ά ν η ς⁵, ἅτινα δροῦν ἐντὸς τῶν ἀνθρώπων,

ἐνθα καὶ ἡ σχετικὴ ἐπὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφία. J. T. Milik, Ten Years of Discovery in the Wilderness of Judaea (Studies in Bibl. Theology, No 26), Gr. Britain 1959, σ. 113-128. M. Black, The Scrolls and Christian origins: Studies in the Jewish Background of the New Testament, London 1961, σ. 118-172. Ὁ Kuhn εἰς τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἄρθρον δέχεται, ὅτι αὐστηρὰ διαρχία ὑπάρχει εἰς τὸν τρόπον τῆς σκέψεως τῶν ἀνθρώπων τῆς κοινότητος τοῦ Qumran. Ὁ ἰσχυρισμός του ὁμως οὕτως χρῆζει ἀξιολόγου μετριάσμοῦ. Πρβλ. P. Wernberg-Moller, «A reconsideration of the two Spirits in the Rule of the Community», εἰς Revue de Qumran, 3 (1961), σ. 413-441.

1. The Hymn Scroll, I, 6-13. X, 2. XIII, 7-8 (ἐκ τοῦ A. Dupont-Sommer, The Essene Writings from Qumran).

2. Ἐγχειρ. Πειθαρχ., 3:25. 4:25. Αἱ παραπομπαὶ εἰς τὸ ἐν λόγῳ κείμενον καὶ αἱ παραθέσεις τμημάτων γίνονται ἐκ τῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεταφράσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Α. Π. Χαστούπη, Τὸ ἐν τοῖς Χειρογράφοις τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης Ἐγχειρίδιον Πειθαρχίας, Ἐν Ἀθήναις 1957.

3. Διαθήκη 12 Πατριαρχῶν, Ρουβ. II, 1-III, 8. Συμ. III, 1. VI, 7, 9. V 4, 3. VI, 6. Λευί, II, 3. III 2, 3. XVIII, 7, 12. XIX, 1. Ἰούδα, XIV, 2, 8. XVI, 1. XX, 1-5. XXIV, 2. XXV, 3. Ἰσάχ. IV, 3, 4. VII, 7. Ζαβ. IX, 7, 8. Δάν, I, 6, 7, 8. II, 4. III, 6. IV, 7. V, 1, 5, 6, 10, 11. VI, 1-2. Νεφθ. II, 6. III, 1. VIII, 4. Γάδ, III, 1. IV 7. V, 1. Ἀσῆρ, I, 3 (δύο ὁδοί), 4, 5, 7-9. II, 1. III, 1-2. VI, 2, 4-5. Βενιαμ. III, 3, 4, 8. V, 2. VI, 1. VII, 1, 2. (Αἱ παραπομπαὶ παροατιθενται ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου ὑπὸ τοῦ M. de Jonge, Testamenta XII Patriarcharum, Leiden 1964). Ὁμοίως πρβλ. S. Schechter, Aspects of Rabbinic Theology, New York 1961, σ. 242-292. Wernberg-Moller, ἐνθ' ἄν., σ. 415 καὶ ὑποσ. 5. Α. Π. Χαστούπη, ἐνθ' ἄν., σ. 15, ὑπ. 18.

4. Γεν. 4:7. Δευτερ. 30:15-20. Ἰησ. Ναυῆ, 24:15. Ἰερ. 3:12-14. Ἰεζ. 18:4-32. Ἰωήλ, 2:12-14. Σοφ. Σειρ. 15:11-20. Πρβλ. M. Treves, «The Two Spirits of the Rule of the Community», εἰς Rev. de Qumran, 3 (1961), σ. 448-452.

5. Ἀλλαχοῦ (Ἐγχειρ. Πειθαρχ., 4:2 ἐξ.) ἔχομεν τὴν ὀνομασίαν «αἱ ὁδοὶ τῶν» (πρβλ. Διδαχὴ 12 Ἀποστ. 1... διὰ τὴν διδασκαλίαν περὶ τῶν δύο ὁδῶν, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ἐντὸς χριστιανικοῦ περιβάλλοντος) ἢ τὰ πνεύματα τοῦ φωτός καὶ τοῦ σκότους (Ἐγχειρ. Πειθαρχ., 3:25).

ἀποτέλεσμα δὲ αὐτῆς τῆς δράσεως τῶν πνευμάτων εἶναι ἡ ἠθικὴ προκοπὴ ἢ ἡ προαγωγὴ εἰς τὸ κακὸν καὶ τὴν ἁμαρτίαν. Καίτοι ἀμφότερα ἀποτελοῦν δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, ὅμως «τὸ ἐν πνεῦμα ἠγάπησεν ὁ Θεὸς διὰ πᾶσαν τὴν διάρκειαν τῶν αἰώνων καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις του ἀρέσκειται διὰ παντός. Ὡς πρὸς τὸ ἕτερον, ἐβδελύχθη τὴν συμβουλὴν του καὶ πάσας τὰς ὁδοὺς του ἐμίσησεν αἰωνίως»¹. Τὰ δύο δὲ αὐτὰ πνεύματα μετὰ τῶν διαφόρων ἐκφάνσεών των εὐρίσκονται ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἄρχοντος τῶν φώτων ἢ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ σκότους ἢ ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ, συμφώνως πρὸς τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ μέχρι τέλους².

Ἐναντίως λοιπὸν τῆς εὐδοκίμησεως τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις ἑκατέρου πνεύματος, οὗτοι καλοῦνται «υἱοὶ τῆς δικαιοσύνης» ἢ «υἱοὶ τῆς πλάνης»³, «υἱοὶ τοῦ φωτός»⁴, «υἱοὶ τῆς ἀληθείας»⁵ ἢ «υἱοὶ τοῦ σκότους»⁶. Οἱ ἐκ τῆς συμμορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας καρποὶ εἶναι φωτισμὸς τῆς καρδίας, κατευθύνσις πρὸς τὰς ὁδοὺς τῆς ἀληθοῦς δικαιοσύνης, φόβος διὰ τὰς κρίσεις τοῦ Θεοῦ, ταπεινοφροσύνη, μακροθυμία, πλήθος οἰκτιρμῶν, αἰωνία ἀγαθότης, σύνεσις, κατανόησις, δυνατὴ σοφία, πνεῦμα γνώσεως, ζῆλος διὰ δικαίας κρίσεις, σκέψις ἀγία, πλήθος ἀγάπης πρὸς πάντας τοὺς υἱοὺς τῆς ἀληθείας, ἐνδοξος καθαρότης κ.λ.π., οὔτινες καρποὶ καὶ καλοῦνται «βουλαὶ» τοῦ πνεύματος⁷. Τοῦναντίον δὲ οἱ καρποὶ τοῦ πνεύματος τῆς πλάνης εἶναι ἀπληστία, ἀδράνεια ἐναντι τῆς δικαιοσύνης, ἀσέβεια, ψευδία, ὑπερηφάνεια, ἔπαρσις καρδίας, ἀπάτη, σκληρότης, ὑποκρισία, ἀψιθυμία, ἀφροσύνη, ὑπερήφανος ζηλοτυπία, βδελυρὰ ἔργα ἐν πνεύματι πορνείας, ὁδοὶ μιασμοῦ, βλάσφημος γλῶσσα, τυφλότης, ἅτινα καὶ θὰ ἐπισύρουν τὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ σκότους ὀργὴν καὶ ἐκδίκησιν τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ⁸.

Ἐπὶ τοῦ ἀποκρίθαι, λοιπὸν, ἐνταῦθα μία ἠθικὴ διαρχία, κατευθυνομένη ὑπὸ τῶν δύο πνευμάτων, ἅτινα ὁ Θεὸς ἐνεφύτευσεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀναλόγως τῆς προκοπῆς αὐτῶν εἰς ἑκάτερον τῶν πνευμάτων, θὰ δρέψουν οὗτοι τοὺς καρποὺς τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθείας ἢ τοῦ πνεύματος τῆς πλάνης. Τὴν μίαν ἢ ἄλλην ἀπόκλισιν τῶν ἀνθρώπων ὁ Θεός, ὡς τιθέμενος ἕρια αἰωνία⁹,

1. Ἐγγχειρ. Πειθαρχ., 4:1.

2. Ἐγγχειρ. Πειθαρχ., 3:20-23.

3. Ἐγγχειρ. Πειθαρχ., 3:20-21. Βιβλ. Πολέμου, I, 8 (Αἱ παραπομπαὶ εἰς αὐτὸ τὸ βιβλίον παρατίθενται ἐκ τῆς μεταφρ. τοῦ ἀειμν. καθηγ. Β. Βέλλα, Ἀθήνα 1965).

4. Ἐγγχειρ. Πειθαρχ., 3:24, 13. Βιβλ. πολέμου, I, 1, 11, 16.

5. Ἐγγχειρ. Πειθαρχ., 4:5-6.

6. Βιβλ. Πολέμ., I, 7, 17. III, 6 κ.λ.π.

7. Ἐγγχειρ. Πειθαρχ., 4:2-8.

8. Ἐγγχειρ. Πειθαρχ., 4:9-14. 17-18.

9. Ἐγγχειρ. Πειθαρχ., 3:15-17. «Παρὰ τοῦ Θεοῦ τῆς γνώσεως πᾶν τὸ ὑπάρχον καὶ τὸ ἐσόμενον, καὶ πρὶν νὰ ὑπάρξουν ὤρισεν ἅπαν τὸ σχέδιόν των. Ὑπάρχοντα δὲ κατὰ τὰς διατάξεις των, συμφώνως πρὸς τὸ ἐνδοξὸν του σχεδίου, ἐκπληροῦν τὸ ἔργον των καὶ οὐδὲν

γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων, χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ σημαίῃ καὶ ἀπόλυτον προορισμόν, ὡς τινες τῶν ἐρμηνευτῶν ὑπεστήριξαν¹. Τοῦτο ἄλλωστε προκύπτει καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν κειμένων, εἰς ἃ σαφῆς καὶ ἀδέσμευτος προβάλλει ἡ προσωπικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐκλογή πρὸς ἀπόκλισιν πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν².

Ἐνίοτε ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τῶν πνευμάτων, ὡς ἀρχηγοὶ αὐτῶν, ὑπάρχουν ἀγγελικὰ ὄντα, ὡς «ὁ ἄγγελος τῆς ἀληθείας»³, ὁ «ἀρχων τῶν φώτων»⁴, ὁ «ἄγγελος τοῦ σκότους»⁵. Τὰ πνεύματα ὅμως ταῦτα οὐδέποτε ταυτίζονται μετὰ τῶν ἀγγελικῶν αὐτῶν υπάρξεων, πολὺ δὲ περισσότερο οἱ ἄγγελοι οὗτοι οὐδέποτε ἐμφανίζονται ὡς κατοικεῦντες ἐμφύτως καὶ μονίμως ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον εἶδομεν, ὅτι οἱ ἄγγελοι διαδραματίζουν σημαίνοντα ρόλον εἰς τὰς μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων σχέσεις ὡς δίδοντες τὸν Νόμον, ὡς ἐπόπται ἐπὶ τῶν φυσικῶν στοιχείων, ὡς φορεῖς θείων μηνυμάτων, ὡς ὑπηρετικὰ τοῦ Θεοῦ ὄργανα, ὡς μεσίται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων κ.λ.π. Τοῦτο ἀποτελεῖ κληρονομίαν τοῦ βραδυτέρου Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τῶν Ἀποκαλυπτικῶν. Ἐνταῦθα ὅμως ὑπάρχει διαστολὴ μεταξὺ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν πνευμάτων ἀληθείας καὶ πλάνης, ἅτινα ἐμφύτως καὶ μονίμως εἶναι ἐγκατεστημένα ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ τῶν ἀνθρώπων⁶.

Ἔστω καὶ ἂν δεχθῶμεν τὴν ταύτισιν μεταξὺ πνευμάτων καὶ ἀγγέλων πάλιν δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τοὺς ἀγγέλους, καὶ δὴ εἰς τὸν Γαβριήλ, ρόλον μείζονα τῆς ιδιότητός του, ὡς πνεύματος τῆς ἀληθείας, ἥτις ἀλήθεια

(πρόκειται) νὰ ἀλλάξῃ. Ἐν τῇ χειρὶ Του οἱ νόμοι πάντων καὶ προνοεῖ δι' αὐτὰ ἐν πάσαις ταῖς ἀνάγκαις τῶν». Πρβλ. Χειρογρ. Δαμασκοῦ, II, 7 ἐξ. (Αἱ παραπομπαὶ ἐκ τῆς μεταφρ. τῶν Χειρογρ. ὑπὸ Β. Βέλλα, Ἀθήναι 1961)· πρβλ. Ἐγγ. Πειθ. 11:7.

1. K u h n, ἐνθ' ἄν., σ. 200. Ὁμοίως ὁ J. L i c h t εἰς Scripta Hierosolymitana, IV (1958), σ. 88... Ἀντιθέτως οἱ W e r n b e r g - M o l l e r (ἐνθ' ἄν., σ. 413 ἐξ.), J. P. A u d e t, (εἰς R. B. 49 (1952), σ. 233 ἐξ.), K. S c h u b e r t, (εἰς Th L. Z. 78 (1953), σ. 495, 500... 503). Χαρακτηριστικῶς ὁ Audet παρατηρεῖ: «C' est la foi en la création qui est le fondement dernier de l' obligation morale».

2. Ἐγγειρ. Πειθαρχ., 4:26. 3:24 κ.λ.π.

3. Ἐγγειρ. Πειθαρχ., 3:24. Βιβλ. Πολέμου, XII, 4. Διαθ. Ρουβ. V, 3. Λευί, V, 6. Δάν, V, 4. VI, 2. Βεν. VI, 1.

4. Ἐγγειρ. Πειθαρχ., 3:20. Βιβλ. Πολέμου, XVII, 6, 7.

5. Ἐγγειρ. Πειθαρχ., 3:21. Βιβλ. Πολέμου, I, 1,15,13. IV, 2. XIII, 4,12. XVI, 9. XVII,15. Χειρ. Δαμ. Α' XII, 2. πρβλ. Διαθ. Ρουβ. II, 2. IV, 7,11. VI, 3. Συμ. V, 3. Ἰσάχ. VI, 1. Δαν, V, 1,6. VI, 1. Νεφθ. II, 6. Γάδ, IV, 7. Ἀσθήρ, I, 8. III, 2. VI, 4. Ἰωσήφ, VII, 4. Βεν. III, 8. VI, 1,7.

6. Πρβλ. M. T r e v e s, ἐνθ' ἄν., σ. 450. Ἀντιθέτου γνώμης εἶναι οἱ M. B u r r o w s, A. Dupont-Sommer καὶ W. H. Brownlee, οἵτινες καὶ ταυτίζουν τὰ πνεύματα πρὸς τοὺς ἀγγέλους. Τῆς αὐτῆς γνώμης ἔχονται καὶ οἱ Olizen καὶ Yadin, ἐνῶ ὁ Molin φαίνεται διστακτικὸς ὡς πρὸς τὴν ταύτισιν ταύτην (πρβλ. B u r r o w s, More light... σ. 283).

εἶναι καθαρῶς Νομοκρατική, κατὰ τὰ χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, ἐφ' ὅσον ἐν αὐτοῖς ἡ προάσπισις καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ Νόμου ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖ τὸν ὕψιστον σκοπὸν μέχρι τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὑπὸ τῶν πνευμάτων ἢ τῶν ἀγγέλων παρώθησις τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν, ὅπως οὗτοι ἐγκολπωθοῦν τὸν θεῖον Νόμον καὶ ἐτοιμάσουν ἑαυτοὺς διὰ τὴν τελικὴν νίκην τοῦ κακοῦ καὶ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Θεοῦ. Τὸ πνεῦμα ὅμως τῆς ἀληθείας ἐν ἡ ἐσχατολογικῇ κοινότητι προϋποτίθησι τὴν ἠθικὴν τελειότητα καὶ δίδεται μόνον εἰς τοὺς δεχθέντας τὸ μήνυμα τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ Κοινότης τῶν χειρογράφων, τουναντίον, ζητεῖ νὰ προετοιμάσῃ τὰ μέλη της διὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσοῦ, γεγονός, ὅπερ εὑρίσκειται εἰσέτι εἰς τὸ μέλλον. Οὕτως ἢ ἄλλως πάντως παραμένει γεγονός ἀδιαμφισβήτητον, ὅτι τὰ πνεύματα τῆς ἀληθείας καὶ πλάνης ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς Ν. Θαλάσσης δὲν ἀποτελοῦν ἀνθυπάρχουσας ὀντότητας, δρώσας ἀνεξαρτήτως καὶ ἔξωθεν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ προσεκτικὴ μελέτη τοῦ Ἐγγ. Πειθ. 3:13-4:26 βεβαίωι περὶ τούτου. Ἀμφότερα δροῦν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀνθρώπων¹, ἐν ἧ ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἔχει θέσει αὐτά². Ὁ ῥόλος τῶν εἶναι διδακτικὸς καὶ παιδαγωγικὸς ὑπὸ ὀρισμένης προϋποθέσεως, ὡς εἶναι ἡ ὑπαρξις τοῦ Νόμου, καὶ οὐχὶ ἀποκαλυπτικὸς, ὡς ὁ ῥόλος τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ Π.Δ. Δύνανται νὰ ταυτισθοῦν πρὸς τὸ κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου δοθὲν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἀναπτύσσεται καὶ προκόπτει ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ παιδαγωγοῦ εἰς Χριστόν, τοῦ Νόμου, δὲν δύνανται ὅμως νὰ ταυτισθοῦν πρὸς τὸ θεῖον πνεῦμα, ὡς δῶρον ἀποκαλυπτικῆς καὶ προφητικῆς δραστηριότητος. Τὰ πνεύματα τῆς ἀληθείας καὶ πλάνης εἶναι μᾶλλον ἔμφυτοι τάσεις καὶ καταβολαὶ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου, δρῶσαι ὡς συνειδησιακαὶ καταστάσεις ἐν αὐτῷ³ καὶ ἀξιολογοῦσαι τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, ὑποκείμεναι καὶ εἰς ἀπόκλισιν ἐπὶ τὰ βελτίω ἢ τὰ χείρω⁴. Ἀποτελοῦν δὲ αὐτά, ὡς ἐκ τούτου, μέρος τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου, ἀν δὲν ταυτίζωνται ἐξ ὀλοκλήρου πρὸς τὸ ἐγώ του, ὡς ὑποστηρίζει ὁ E. Schweizer⁵ καὶ ὁ W. D. Davies⁶, ἐξισούμενα οὕτω πρὸς τὸ περσικὸν daena.

1. Ἐγγειρ. Πειθαρχ., 4:23.

2. Ἐγγειρ. Πειθαρχ., 3:18.

3. Πρβλ. Διαθ. Ἰούδα, XX, 5. «Καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας μαρτυρεῖ πάντα, καὶ κατηγορεῖ πάντων, καὶ ἐμπεύρισταὶ ὁ ἁμαρτήσας ἐκ τῆς ἰδίας καρδίας, καὶ ἔχει πρὸσωπον οὐ δύναται πρὸς τὸν κριτὴν».

4. Χειρόγρ. Δαμ. Α' V, 12. VII. 4. Ἐγγειρ. Πειθαρχ., 3:24. 4:23-25.

5. E. Schweizer, «Gegenwart des Geistes und eschatologische Hoffnung...», εἰς Davies - Daube (editors), The Background of the N.T. and its Eschatology, σ. 493. Πρβλ. Kittel, ἐνθ' ἄν., VI, σ. 391.

6. W. D. Davies, «Paul and the Dead Sea Scrolls: Flesh and Spirit», εἰς K. R. Stendahl, ἐνθ' ἄν., σ. 177. Ὁ Davies εἶναι μᾶλλον ἐπιφυλακτικὸς ἢ ὁ Schweizer.

τὸ ὅποιον εἶναι ἡ θρησκευτικὴ ἀτομικότης διάφορος τοῦ φορέως τῆς, ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς, ἣτις ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς ἐνοράσεως, τὸ ὄργανον τῆς ἀθανασίας ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ¹. Εἶναι ῥοπαὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἢ τάσεις, καλὴ ἢ κακὴ, συμφώνως πρὸς τὴν ἀντίστοιχον διδασκαλίαν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ². Δὲν ὑπάρχει αὐτοτέλεια τοῦ πνεύματος, πολλῶ δὲ μᾶλλον δὲν ὑπάρχει συσχετισμὸς αὐτοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἂν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας καλεῖται ἐνίοτε «ἅγιον πνεῦμα»³.

Ἡ περὶ δύο πνευμάτων διδασκαλία τῶν χειρογράφων τῆς Ν. Θαλάσσης εὕρεσκειται ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τῶν Ἀποκαλυπτικῶν, τῶν τελευταίων ὅμως χωρησάντων πέρα τούτων εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ὡς μέσου ἀποκαλύψεως καὶ προφητείας. Χωρὶς νὰ ἀποκλείηται ἐξωτερικὴ τις ἐπίδρασις ὀθνείων στοιχείων ἐπὶ τῆς διδασκαλίας ταύτης τῶν χειρογράφων, δυνάμεθα νὰ ἐντάξωμεν τὸ πλαίσιον τῆς φιλολογικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν δομῆς εἰς τὴν Ἀνάληψιν Μωϋσέως (3:26,28) καὶ κυρίως εἰς τὸ θρησκευτικὸν milieu τῆς Διαθήκης τῶν 12 Πατριαρχῶν, μεθ' ἧς τὰ χειρόγραφα παρουσιάζουν ἐκπλήσσοσαν ὁμοιότητα καὶ σύμπτωσιν ἀπόψεων. Πρὶν ἢ ὅμως κλείσωμεν τὴν παράγραφον ταύτην, δεόν, ὅπως ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ ἐνὸς σημείου τοῦ Ἐγχειριδίου τῆς Πειθαρχίας, ὅπερ παρουσιάζει κατ' ἐπίφασιν διαφορὰν τινα ὡς πρὸς τὴν ὅλην διδασκαλίαν περὶ δύο πνευμάτων τῶν χειρογράφων. Τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι τὸ Ἐγχ. Πειθ. 4:20-1. Ἐν τῷ κειμένῳ δὲ ἔχει ὡς ἐξῆς:

συχ. 20 «...μέχρι τοῦ προσδιωρισμένου καιροῦ τῆς κρίσεως,
ἡ ὁποία ἀπεφασίσθη.

Καὶ τότε θὰ καθάρῃ ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἀληθείᾳ Του
πάντα τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου
καὶ θὰ καθάρισῃ δι' Ἐαυτὸν τὸ δέμας τοῦ ἀνθρώπου,
ἐξαφανίζων πᾶν πνεῦμα πλάνης ἐκ μέσου

συχ. 21 τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ καθαρῶν αὐτὸν διὰ πνεύματος ἀ-
γίου ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων τῆς ἀσεβείας.

Καὶ θὰ ῥαντίσῃ ἐπ' αὐτὸν πνεύματος ἀληθείας

Πρβλ. R. Bultmann, *Theology of the N.T.*, I, σ. 205... δι' ἐκδοχὴν του ἀνάλογον ὡς πρὸς τὴν Παύλειον σύλληψιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

1. Kittel, *ἐνθ' ἄν.*, VI, σ. 391.

2. M. Treves, *ἐνθ' ἄν.*, σ. 449. W.D. Davies, *ἐνθ' ἄν.*, σ. 177. J. T. Milik, *ἐνθ' ἄν.*, σ. 118.

3. Χειρ. Δαμ. Α' V 12. VII, 4. Ἡ ἠθικὴ διαρχία τῶν δύο πνευμάτων, οὐδὲως ἀποκλείει τὴν κοσμολογικὴν αὐτῶν σπουδαιότητα, ὡς ὑποστηρίζουν οἱ Wernberg-Moller καὶ Treves. Διὰ μίαν κοσμικο-ἠθικὴν διαρχίαν τῶν δύο πνευμάτων ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Π.Δ. πρβλ. τὸ ἄρθρον τοῦ H. G. May, *ἐνθ' ἄν.*

ὡς ὕδωρ καθαρμοῦ ἀπὸ πάντων τῶν βδελυγμάτων τοῦ ψεύδους καὶ (ἀπὸ) τῆς ρυπάνσεως.....».

Ἐνταῦθα ἡ σκηνή μεταφέρεται εἰς τὸν χρόνον τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐσχατολογικὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν Οὗτος θὰ καθαρῶσι πάντα τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἐξαφανίσεως παντὸς πνεύματος πλάνης Ὁ δὲ καθαρισμὸς οὗτος θὰ γίνῃ «διὰ πνεύματος ἁγίου». Ὁ δὲ ἄνθρωπος θὰ βαντισθῇ διὰ πνεύματος ἀληθείας.

Τὰ ἀνωτέρω χωρία εἶναι τὰ μόνα, εἰς τὰ ὅποια γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἐσχατολογικοῦ βόλου τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου¹, ἐφ' ὅσον οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἔχομεν παρομοίαν ἀντίληψιν.

Ὁ Wernberg-Moller θεωρεῖ τὴν εἰκόνα ὡς εἰλημμένην ἐκ τῶν καθαρισμῶν τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος, ὑποστηρίζων, ὅτι ἀνάλογος καθαρισμὸς θὰ λάβῃ χώραν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Θεοῦ², ἀλλὰ κατὰ τρόπον τέλειον. Παραλληλίζει δὲ «τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον» τοῦ στχ. 21 πρὸς τὸ «ἐν πνεύματι ἁγίῳ» (3:7). Κατὰ τὸν Davies ὁμοίως δὲν εἶναι δυνατὸν τοῦτο νὰ ἀναφῆρηται εἰς τὸ ἐσχατολογικὸν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῦτο ἐξεικονίζεται εἰς τὴν Π.Δ. καὶ τὴν Κ.Δ. καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν τὸ σημεῖον αὐτὸ νὰ μαρτυρῇ τὴν πίστιν τῆς Κοινότητος εἰς τὸν ἐσχατολογικὸν χαρακτῆρα τοῦ πνεύματος, μιᾶς κοινότητος, ἣτις εἶχε καταστήσει ὡς «ἐν σημεῖον τοῦ τέλους» τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ εἶχε ζωηρὰν τὴν αἴσθησιν, ὅτι ἔζη εἰς τὴν πρὸ τοῦ τέλους περίοδον³. Δι' αὐτὸ ἀποδίδει τὴν φράσιν «πνεύματος ἁγίου» διὰ τοῦ «πνεύματος ἁγιότητος» τῆς ἐμφάσεως τιθεμένης ἐπὶ τῆς ἁγιότητος, ὡς σημείου πρὸ τοῦ τέλους, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ πνεύματος⁴. Ἡ Κοινότης ἀναμένει τὸ «πνεῦμα τὸ ἅγιον», ὡς ἐσχατολογικὸν δῶρον, καὶ συνεπῶς δὲν κατέχει αὐτό. Τὸ «πνεῦμα ἅγιον» ἢ «πνεῦμα ἁγιωσύνης» ἐνταῦθα εἶναι τὸ μέσον τοῦ καθαρμοῦ καὶ οὐχὶ τὸ δῶρον, ὡς καρπὸς τῆς ἐλευσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἐν ὅψει λοιπὸν τῆς ὑφισταμένης ἐνταῦθα διαφορᾶς, ὀφείλομεν νὰ ἐντάξωμεν τὸ «πνεῦμα ἅγιον» εἰς τὰ πλαίσια τῆς ὅλης διδασκαλίας τῶν χειρογράφων περὶ πνεύματος ἀληθείας καὶ ἁγιασμοῦ καὶ οὐχὶ νὰ συσχετίσωμεν αὐτὸ πρὸς τὸν δυναμικὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τῆς Κ.Δ., τὸ Ὅποιον ἀποτελεῖ σημεῖον, ὅτι τὸ τέλος ἔχει ἤδη ἀρχίσει⁵.

1. W. D. Davies, ἐνθ' ἄν., σ. 173.

2. Ἐνθ' ἄν., σ. 440.

3. Ἐνθ' ἄν., σ. 173-174.

4. Ἐνθ' ἄν., σ. 176. Πρβλ. A. Dupont-Sommer, ἐνθ' ἄν., σ. 81, ἐνθα οὗτος μεταφράζει «by the Spirit of holiness».

5. Richardson, ἐνθ' ἄν., σ. 106 καὶ ὑποσ. 3.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Η ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΝ Τῃ Κ.Δ.

Ἰπὸ τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἐννοίας τὸ «πνεῦμα» ἀπαντᾷ εἰς ὀλόκληρον τὴν Κ.Δ. μεῖ ἰδιαιτέραν δὲ ἔξαρσιν εἰς τὸν Παῦλον καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐπηρεασμένα θεολογικά ρεύματα (Λουκᾶς-Πράξεις) καὶ εἰς τὴν Ἰωάννειον φιλολογίαν.

Εἰς τὰς Ἐπιστολάς τοῦ Παύλου, ἀποτελούσας τὰ ἀρχαιότερα γραπτὰ κείμενα τῆς Κ.Δ., κατέχει ἡ περὶ πνεύματος διδασκαλία, ὡς θὰ ἴδωμεν, λίαν ἰδιάζουσαν θέσιν, εἰς δὲ τὰ συνοπτικά Εὐαγγέλια ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου εἶναι περιωρισμένη, ἡ δὲ θεολογική του σημασία ἐξόχως χαρακτηριστική, μεῖ ἀποκορύφωσιν εἰς τὸν Ἰωάννην, παρὰ τῶ ὁποίῳ ἡ περὶ Πνεύματος διδασκαλία, παρὰ τὸ ὀλιγάριθμον τῶν σχετικῶν χωρίων, καταλαμβάνει ἐξέχουσαν θέσιν καὶ ἀποτελεῖ ὁμοῦ μετὰ τῆς Χριστολογίας τοῦ Ἰωάννου τοὺς δύο πόλους τῆς σωτηριολογικῆς ἐννοίας τῆς ἱστορίας καὶ τῆς διαρκοῦς σωστικῆς καὶ ἀναγεννητικῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ πρῶτον θὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα τὴν παρὰ τοῖς Συνοπτικοῖς καὶ ταῖς Πράξεσιν Ἀποστόλων σχετικὴν διδασκαλίαν, μεθ' ἣν θὰ διερευνήσωμεν τὴν Πνευματολογίαν τοῦ Παύλου.

1. Παρὰ τοῖς Συνοπτικοῖς καὶ ταῖς Πράξεσιν Ἀποστόλων.

Τὰ συνοπτικά Εὐαγγέλια, ἐκπροσωποῦντα ἀρχαίας πληροφορίας τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, παρέχουν ἐναργῆ εἰκόνα τῆς σπουδαιότητος τοῦ Πνεύματος διὰ τὴν ζωὴν τῆς πρώτης Ἐκκλησίας καὶ τὴν βᾶσιν τῆς περαιτέρω θεολογικῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ Πνεύματος. Τὸ Πνεῦμα, ὡς ἀποτελοῦν τὴν ἀόρατον ἀρχὴν τῆς χριστιανικῆς κοινότητος καὶ τὰ ἐπιστέγασμα τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας τοῦ ἱστορικοῦ Ἰησοῦ, περὶ τὴν ὁποίαν ἀσχολοῦνται τὰ συνοπτικά Εὐαγγέλια, ἐλάχιστα μνημονεύεται εἰς αὐτά. Αἱ ἐν αὐτοῖς ὁμως σχετικαὶ μαρτυρίαι εἶναι χαρακτηριστικαί, διότι παρουσιάζουν τὴν δρᾶσιν τοῦ Πνεύματος οὐχὶ μόνον ὡς ἐπαγγελίαν τοῦ Ἀναστάντος Σωτῆρος, ἀλλὰ καὶ ὡς δύναμιν δρῶσαν εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐλεύσεως τῶν σωστικῶν γεγονότων¹.

1. Πρὸς βιβλιογραφικὴν ἐνημέρωσιν πρβλ. J. H a s t i n g s, A Dictionary of the Bible, Edinburgh ¹⁴1942, τομ. II, σ. 405-411. H. B. S w e t e, The Holy Spirit in the N.T. (1910). E. d e W i t t B u r t o n, The Epistle to the Galatians, εἰς I.C.C., Edinburgh 1952, σ. 486-492. A. R i c h a r d s o n, ἔθθ' ἀν., σ. 107-124. G. W. H. L a m p e, «Holy Spirit», εἰς The Interpreter's Dictionary of the Bible (ed. by G. A. But-

Εἰς τοὺς Συνοπτικοὺς τὸ πνεῦμα ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς φυσικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ζῆ, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἐν αὐτῷ τὸ πνεῦμα, ἀποθνήσκει δέ, ὅταν τοῦτο φεύγει ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου¹. Οἱ Συνοπτικοὶ οὐδὲν ἀναφέρουν περὶ τῆς προσλεύσεως τοῦ πνεύματος τούτου, τὸ ὅποῖον θεωροῦν ὡς τι τὸ ἐγγενὲς καὶ δεδομένον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐνῶ οὐδὲν μνημονεύουν τῆς ψυχῆς, ὡς ἕδρα τῆς φυσικῆς τοῦ ἀνθρώπου ζωῆς. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων ὅμως τούτων μαρτυριῶν τῶν Συνοπτικῶν περὶ τοῦ πνεύματος, ὡς βᾶσεως τῆς φυσικῆς ζωῆς, συνάγεται, ὅτι οἱ Εὐαγγελισταὶ εὐρίσκονται ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν Π.Δ., διδάσκουσιν τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐμφύσησιν τῆς πνοῆς ζωῆς, τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς, ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν δημιουργίαν. Ἀκολούθως τὸ πνεῦμα ὀρίζεται καὶ ὑπὸ τῶν Συνοπτικῶν, ὡς ἕδρα τῆς συναισθηματικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς θελήσεως αὐτοῦ, τῶν συγκινησιακῶν αὐτοῦ ἐκδηλώσεων καὶ ὡς τὸ κέντρον τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτοῦ ζωῆς, ἐν ᾧ δρᾷ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ². Ἐπίσης τὸ πνεῦμα εἰς τοὺς Συνοπτικοὺς ἀποτελεῖ τὴν ἕδραν τῆς αὐτοσυνειδησίας τοῦ ἀνθρώπου ὡς καὶ τῆς διανοητικῆς του ἐνεργείας³. Αἱ ἐλάχιστα δὲ αὐτὰ μαρτυρία δεικνύουν τὴν σχέσιν τῶν Συνοπτικῶν πρὸς τὰς ἀντιστοίχους περὶ πνεύματος διδασκαλίας τῆς Π.Δ., εἰς αἷς τὸ πνεῦμα ἀποτελεῖ τὴν ἕδραν παρομοίων συναισθηματικῶν, νοησιαρχικῶν καὶ ἠθικῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐκδηλώσεων.

Οἱ Συνοπτικοὶ ὅμως ὀλιγότερον παντὸς ἄλλου συγγραφέως τῆς Κ.Δ. ἀσχολοῦνται περὶ τὴν ἀνθρωπολογία. Μόνον παρεμπιπτόντως ἀναφέρονται εἰς αὐτὴν. Ὅ,τι ἐνδιαφέρει αὐτοὺς εἶναι τὸ γεγονός τῆς ἐλεύσεως τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἡ ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ. Ἡ δὲ δρᾶσις αὕτη τοῦ Θεοῦ ἐνεργεῖται διὰ τοῦ Πνεύματος καὶ διὰ τοῦ κεχρισμένου Μεσσίου ἐν τῇ πνευματικῇ σφαίρᾳ τῆς ζωῆς. Ἡ ἐν Πνεύματι δὲ αὕτη δρᾶσις τοῦ Θεοῦ ἔρχεται εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὸ Πνεῦμα δρᾷ ἐν ἱστορικοῖς γεγονόσιν, ἅτινα ὑφίστανται τὴν σωστικὴν αὐτοῦ ἐπίδρασιν. Διὰ τοῦτο ἔχομεν εἰς τοὺς Συνοπτικοὺς, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Κ.Δ., ἀναφορὰς εἰς πνευματικὰ φαινόμενα, ἅτινα ἀποτελοῦν τὰς ἀντιπάλους πρὸς τὸν Θεὸν δυνάμεις. Οὕτως ὡς (πνεύματα) χαρακτηρίζονται αἱ δαιμονικαὶ καταστάσεις, αἵτινες ἐπικρατοῦν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τῶν ὀποίων ἡ ἀπάλειψις ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν τῆς διὰ τοῦ Πνεύματος δράσεως τοῦ Θεοῦ. Οἱ Συνοπτικοὶ ὀμιλοῦν περὶ πνευματῶν ἀκαθάρτων, ἀλάλων καὶ κωφῶν⁴, ἐφ' ὧν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἔχει ἐξου-

trick), New York 1962, τόμ. II, σ. 626-639. Τοῦ Αὐτοῦ, «The Holy Spirit in the writings of St. Luke» εἰς Studies in the Gospels' Essays in Memory of R. H. Lightfoot, edited by D. E. Nineham, Oxford 1967, σ. 159-200. Arndt-Gingrich, ἐνθ' ἄν., σ. 680-685. K i t t e l, ἐνθ' ἄν., VI, σ. 396 ἐξ.

1. Ματθ. 27:50. Λουκ. 8:55. 23:46. Πράξ. 7:59.

2. Ματθ. 26:41. Μάρκ. 8:12. 14:38. Λουκ. 1:47. Πράξ. 17:16. 18:25. 19:21. 20:22.

3. Ματθ. 5:3. Μάρκ. 2:8. Λουκ. 1:80.

4. Ματθ. 8:16. 10:1. 12:28,43,45. Μάρκ. 1:23,26,27. 3:11,30. 5:2,8,13. 6:7.

σίαν¹. Τὰ πνεύματα ταῦτα διακρίνονται τῆς ὕλης ἢ τῆς σαρκὸς (Λουκ. 24:39 «πνεῦμα σάρκα καὶ ὁσὰ οὐκ ἔχει»). Ὡσαύτως ὡς πνεῦμα χαρακτηρίζεται πᾶν τι τὸ ἔχον αὐτὸν ὕπαρξιν ἢ οὐράνιον τρόπον ὑπάρξεως ((Πράξ. 23:9. πρβλ. Α'. Κορ. 5:5. Ἐβρ. 12:23), ὡς ἄγγελοι κ.λ.π. (Ἐβρ. 1:14). Τὰ πνεύματα ταῦτα ἐμφανίζονται ὡς ἔχοντα προσωπικὴν πνευματικὴν ὄντοτητα καὶ αὐτοκυριαρχίαν ὡς καὶ αὐτοσυνειδησίαν. Ἀποτελοῦν τὰς ἐκφράσεις τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ δαιμονικοῦ πνεύματος, ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.

Παραλλήλως ὁμοῦ καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτὰ ἐξέχουσιν θέσιν εἰς τοὺς Συνοπτικοὺς καὶ τὰς Πράξεις κατέχει τὸ Πνεῦμα, ὡς ἄπειρος καὶ θεία φύσις, δρῶσα ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἀποτελοῦσα τὴν δύναμιν τῆς θείας παρουσίας. Τὸ Πνεῦμα τοῦτο δρᾷ ἐν τοῖς διαφόροις γεγονόσι, τοῖς σκοποῦσιν εἰς τὴν ἐπισήμανσιν καὶ προπαρασκευὴν τῆς ἐν Χριστῷ θείας Ἀποκαλύψεως καὶ καλεῖται «πνεῦμα ἄγιον»² ἢ ἀπλῶς «πνεῦμα»³ ἢ «πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»⁴ ἢ «πνεῦμα τοῦ Πατρὸς»⁵. Οἱ Συνοπτικοὶ ἰδιαίτερος τονίζουσι τὴν δρᾶσιν τοῦ Πνεύματος εἰς τὰ διάφορα γεγονότα τῆς προπαρασκευῆς διὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου, ὡς καὶ τὴν σημασίαν τοῦ Πνεύματος ὡς κτήματος τοῦ Μεσσίου καθ' ἑλὴν αὐτοῦ τὴν ἐπίγειον ζωὴν καὶ δρᾶσιν. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θείου σχεδίου πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς τοὺς Πατέρας ἐπαγγελιῶν μέχρι τοῦ γεγονότος τῆς ἱστορικῆς ὑπάρξεως καὶ δράσεως τῆς διὰ τοῦ Μεσσίου ἰδρυθείσης Ἐκκλησίας τὸ Πνεῦμα συγκροτεῖ τὴν ἀοράτως δρῶσαν θείαν δύναμιν, ἐκδηλουμένην ἐν σημείοις καὶ τέρασι καὶ χαρίσμασι.

Ἦδη ἀπὸ αὐτῆς τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν Ματθαῖον (1:18, 20) καὶ Λουκᾶν (1:35) ἡ δρᾶσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπισημαίνεται, εἰς δὲ τὸν Λουκᾶν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διαδραματίζει οὐσιώδη ῥόλον καὶ εἰς αὐτὰ τὰ γεγονότα τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὴν γέννησιν καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Βαπτιστοῦ⁶ ὡς καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Συμεῶν. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς τὸ Πνεῦμα ἐνεργεῖ ἀμέσως ὡς μέσον τῆς θείας παρουσίας πρὸς προπαρασκευὴν τῶν γεγονότων, ἅτινα ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου, ὑπὸ μορφὴν χρησμάτων (Λουκ. 2:26) ἢ καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν προφητικῆς ῥήσεως (Λουκ. 1:67,41). Περαιτέρω τὸ «πνεῦμα τοῦ Θεοῦ» ἀποτελεῖ κτῆμα τοῦ Μεσσίου, κα-

7:25. 9:17,20,25. Λουκ. 4:33,36. 6:18. 7:21. 8:2,29. 9:39,42. 10:20. 11:24, 26.13:11. Πράξ. 5:16.8:7.16:16,18.19:12,13,15,16.

1. Ματθ. 10:1. Μάρκ. 1:27. 6:7. Λουκ. 10:20.

2. Ματθ. 1:18,20. 3:11. 12:32. 28:19. Μάρκ. 1:8. 3:19. 12:36. 13:11. Λουκ. 1:15,35,41,67. 2:25,26. 3:22. 4:1. 10:21. 11:13. 12:10,12.

3. Ματθ. 4:1. 12:31. 22:43. Μάρκ. 1:10,12. Λουκ. 1:17. 2:27. 4:14.

4. Ματθ. 3:11. 12:28.

5. Ματθ. 10:20. 12:18.

6. Λουκ. 1:15,17,41,67.

ταβαῖνον καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν¹. Ἐνῶ ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος χαρακτηρίζουν αὐτὸ τὸ Πνεῦμα, ὡς περιστεράν, ὡς καὶ ὁ Λουκᾶς, ὁ τελευταῖος οὗτος προστίθησι «σωματικῶ εἶδει» (Λουκ. 3:22), προσδίδων οὕτως ἰδίαν ὑπόστασιν καὶ μορφήν εἰς τὸ Πνεῦμα, ἥτις βραδύτερον εἰς τὰς Πράξεις θὰ προσλάβῃ ἔτι συγκεκριμένην μορφήν καὶ χαρακτῆρα.

Ἡ κάθοδος αὕτη ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δηλοῖ τὸν χαρακτῆρα τῆς μεσσιανικότητος τοῦ Ἰησοῦ, γεγονός, ὅπερ ἐπαναλαμβάνεται εἰς τοὺς Συνοπτικοὺς καὶ δὴ κατ' ἔμφασιν καὶ μορφήν Παλαιδιαθηρικῶν βήσεων². Οὕτως ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἐκεῖνος, ἐφ' οὗ ὁ Θεὸς ἔθηκε τὸ πνευμά Του, χρίσας αὐτὸν ὡς Υἱὸν ἡγαπημένον καὶ ἐκλεκτόν. Ἡ Παλαιδιαθηκικὴ σύλληψις τοῦ Πνεύματος ἐνταῦθα εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ἡ δρᾶσις τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ σημεῖον τῆς υπάρξεως τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς διαβεβαιοῖ αὐτὸς οὗτος ὁ Ἰησοῦς· «εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἐφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ»³. Ἐντεῦθεν ἔχομεν τὴν ἑναρξιν τῆς ἐποχῆς τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ἥτις ἐποχὴ χωρεῖ πέρα τῆς Παλαιδιαθηκικῆς τοιαύτης, ἐν ἣ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ ὑπόσχεσιν καὶ γεγονός τοῦ μέλλοντος. Πρὸς δῆλωσιν αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ Πνεύματος ὁ Μεσσίας χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν Συνοπτικῶν ὡς βαπτίζων «ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί»⁴, γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐγκαινιάζει τὴν νέαν ἐποχὴν, τὴν ἐποχὴν τοῦ Πνεύματος, καὶ τὴν μετάβασιν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν προσδοκιῶν. Ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πνεύματος ἐμπορούμενος ὁ Μεσσίας ἄρχεται τῆς δράσεώς του καὶ τῆς ἀποστολῆς του ὡς φορέως τῆς νέας ζωῆς, τῆς χαρακτηριζομένης ὑπὸ τῆς ἐντόνου καὶ ἐνεργοῦ παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ νέου Ἰσραήλ⁵. Ἐν ἡ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ὁ Ἰησοῦς ἐπιτελεῖ τὸν εὐαγγελισμόν εἰς τοὺς πτωχοὺς, τὸ κήρυγμα τῆς ἀφέσεως εἰς τοὺς αἰχμαλώτους, τὴν ἀνάβλεψιν τῶν πτωχῶν καὶ τὸν ἐγκαινιασμόν τοῦ δεκτοῦ εἰς τὸν Κύριον ἐνιαυτοῦ⁶. Ἡ νέα ἐποχὴ συνεπάγεται τὴν ἐξάλειψιν τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἀμαρτίας καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος, ὡς συνεπειῶν τῆς ἀποδοχῆς τοῦ νέου μηνύματος. Ἡ μὴ ὅμως ἀποδοχὴ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σωστικῆς αὐτοῦ δράσεως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖ κατὰ

1. Ματθ. 3:16. Μάρκ. 1:10. Λουκ. 3:22.

2. Ματθ. 12:18. Λουκ. 4:18. Ὁ Μάρκος οὐδὲν μνημονεῖ σχετικὴν βῆσιν, ἐνῶ ὑπαινίσσεται αὐτὸ εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἰησοῦ.

3. Ματθ. 12:28.

4. Ματθ. 3:11. Μάρκ. 1:8. Λουκ. 3:16. πρβλ. E. Schweizer, «The Spirit of Power: The Uniformity and Diversity of the Concept of the Holy Spirit in the N.T.», εἰς Interpretation, a Journal of Bible and Theology, vol. VI, 3 (1952), σ. 259-278, εἰδικῶς σ. 260-1.

5. Ματθ. 4:1. Μάρκ. 1:12. Λουκ. 4:1,14.

6. Λουκ. 4:18.

τοὺς Συνοπτικοὺς βλασφημίαν καὶ ἀσύγγνωστον κατὰ τοῦ Πνεύματος ἁμαρτίαν, διότι δηλοῖ τὴν μὴ ἐγκόλπωσιν τοῦ Πνεύματος καὶ, συνεπῶς, τὴν ἄρνησιν τῆς ἀρξαιμένης ἐσχατολογικῆς περιόδου, ἥτοι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ¹.

ὑπὸ τῶν Συνοπτικῶν διασφαλίζεται ἡ διὰ τῆς ἱστορίας δραστηριότης τοῦ Πνεύματος ἀπὸ τῆς Π.Δ. μέχρι τῶν χρόνων τῆς Κ.Δ. Ἡ δρᾶσις τοῦ πνεύματος τῆς προφητείας εἶχεν ἀνασταλῆ, κατὰ τοὺς Ἑβραίους, μετὰ τὴν δρᾶσιν τῆς προφητείας, ἥτις ἐκλείσει διὰ τῶν τελευταίων προφητῶν τῆς Π.Δ.² Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀπόλυτον, διότι ἡ δραστηριότης τοῦ θείου Πνεύματος ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκδηλοῦται εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν καὶ δὴ τοὺς Ἀποκαλυπτικούς, ὑπὸ διάφορον ἔστω μορφήν, τὴν ἐσχατολογικὴν, ὡς εἶδομεν εἰς τὸ σχετικὸν μέρος. Εἰς τοὺς Συνοπτικοὺς ὅμως τονίζεται ὁ προφητικὸς χαρακτήρ τοῦ πνεύματος καὶ ἡ ἐνότης τῆς θείας Ἀποκαλύψεως. Τὸ πνεῦμα δρᾷ ἐν τῇ Π.Δ. ὡς καὶ ἐν τῇ Κ.Δ., καὶ εἰς τοὺς Συνοπτικοὺς ἐξάιρεται ἡ «ἐν πνεύματι ἁγίῳ» δημιουργία τῶν Γραφῶν³ καὶ θεοπνευστία αὐτῶν⁴.

Ἐν περαιτέρῳ βῆμα εἰς τὴν περὶ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίαν τῶν Συνοπτικῶν ἀποτελεῖ ἡ μνεία ὑπ' αὐτῶν τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ «πνεῦμα τὸ ἅγιον» ἢ τὸ «πνεῦμα τοῦ πατρὸς», δὲν ἀποτελεῖ μόνον κτῆμα τοῦ Μεσσίου ἢ θείαν δύναμιν, δρῶσαν ἀπροσώπως ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἀλλὰ συγκροτεῖ δύναμιν καὶ χάριν, ἥτις θὰ ἐνοικήσῃ εἰς πάντας τοὺς πιστοὺς, οἱ ὅποιοι μετὰ πίστεως δέχονται τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο βεβαίως ἀποτελεῖ τὴν ἀποκορύφωσιν τῆς δόξης τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς Ἀνάληψιν, ὡς εὐρέως ἐκτίθεται εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Σαφεῖς ὅμως μαρτυρίαι ἀπαντῶσιν εἰς τοὺς Συνοπτικοὺς, οἱ ὅποιοι καὶ ἀποτελοῦν τὴν πρώτην παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Εἶδομεν, ὅτι ὠρισμένα πρόσωπα, ἰδίᾳ εἰς τὸν Λουκᾶν (1:15,17,41,67. 2:26), καθοδηγοῦνται ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς ἐκπλήρωσιν διαφόρων ἀποστολῶν. Τὸ φαινόμενον ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὴν Π.Δ. μετέπειτα εἰς τὰ γεγονότα τῆς Κ.Δ. Ἡ χορήγησις ὅμως τοῦ Πνεύματος εἰς πάντας τοὺς πιστοὺς ἀποτελεῖ ἐσχατολογικὸν γεγονός καὶ συνδέεται πρὸς τὴν ἔλευσιν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ γῆς. Οὕτως ὁ Λουκᾶς διαβεβαίωσι, ὅτι ὁ Θεός, ὁ Πατὴρ ἐξ οὐρανοῦ «δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν» (Λουκ. 11:13). Σαφέστερον ὅμως τοῦτο καθίσταται εἰς τὴν ὑπὸ πάντων τῶν Συνοπτικῶν μνείαν τῆς δραστηριότητος τοῦ Πνεύματος εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ δι' αὐτῶν εἰς τοὺς λοιποὺς πιστοὺς, ἰδίᾳ εἰς ὥραν δυσκολιῶν καὶ δοκιμασιῶν⁵.

1. Ματθ. 12:31. Μάρκ. 3:29. Λουκ. 12:10. Πρβλ. Richardson, ἐνθ' ἄν., σ. 107-8. Ἡ ὕψη τῆς βλασφημίας ταύτης ἐγκρίεται εἰς τὴν διαστροφὴν τῆς ἀληθείας περὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ὡς ἔντος πνεύματος δαιμονίου ἢ ἀκαθάρτου (Μάρκ. 3:30).

2. Hastings, ἐνθ' ἄν., II, σ. 404. E. Schweizer, ἐνθ' ἄν., σ. 261.

3. Ματθ. 22:43. Μάρκ. 12:36. Πράξ. 1:16.

4. Hastings, ἐνθ' ἄν., II, σ. 408.

5. Ματθ. 10:20. Μάρκ. 13:10. Λουκ. 12:12.

Ἐν ταῖς στιγμαῖς ταύταις τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον θὰ εἶναι τὸ λαλοῦν διὰ τοῦ στόματος τῶν μαθητῶν. Ἀξιοσημεῖωτον τυγχάνει τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Λουκᾶ (12:12), ἔνθα ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς παγκοσμιότητος, ὑφ' ἣν θεωρεῖ οὗτος τὰ γεγονότα, ἡ χορήγησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀναφέρεται δι' ὅλους τοὺς πιστοὺς, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν συμφραζομένων, καὶ προσδίδεται εἰδικὴ ἐνέργεια εἰς τὸ Πνεῦμα, ἥτις τὸ διδάσκει τοὺς πιστοὺς «ἀ δεῖ εἰπεῖν». Κατὰ τὴν μαρτυρίαν ταύτην τῶν Συνοπτικῶν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καθίστανται ὁ συνήγορος, ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ ἐνισχύων τοὺς πιστοὺς σύμβουλος, ἐν ταῦτῳ δὲ καὶ ὁ κατηγοροῦς τοῦ κόσμου, τοῦ διώκοντος τοὺς πιστοὺς. Ἐνταῦθα ἔχομεν τάσιν αὐτοτελείας καὶ αὐθυπαρξίας τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ὅπερ καθίσταται ὁ ὀδηγὸς τῶν πιστῶν καὶ ὁ διδάσκαλος τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἢ τῶν πιστῶν εἰς τὰς δυσκόλους στιγμάς. Δὲν ἀναφέρεται ὁ Λουκᾶς ἰδίᾳ σαφῶς εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πνεύματος, εὐκόλως ὅμως συνάγεται, ὅτι ἐφ' ὅσον οἱ πιστοὶ θὰ διώκωνται διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, ἡ διδασκαλία τοῦ Πνεύματος θὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν δικαίωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ καὶ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ κόσμου, ὅστις ἐμίσησεν αὐτὸν (Μάρκ. 13:9-13. Ματθ. 10:16-22. Λουκ. 12:8-12). Εἰς τὰ ἐν λόγῳ χωρία τῶν Συνοπτικῶν (Ματθ. 10:20. Μάρκ. 13:10. Λουκ. 12:12) ἔχομεν τὴν μόνην σχεδὸν σύνδεσιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ. Εἰς πάντα τὰ λοιπὰ χωρία, τὰ ὀμιλοῦντα περὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου εἰς τοὺς Συνοπτικούς, τὸ Πνεῦμα δρᾷ κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ¹, ὡς καὶ ἐνταῦθα βεβαίως, καὶ δὲν συνδέεται ἀμέσως πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ. Εἶναι τοῦτο χαρακτηριστικὸν τῶν Συνοπτικῶν, οἵτινες ἐκπροσωποῦντες τὴν πρώτην παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζουν τὴν περὶ Πνεύματος διδασκαλίαν κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Π.Δ., μὲ μίαν προέκτασιν τῆς διδασκαλίας ταύτης περὶ τοῦ Πνεύματος, ὡς κτήματος τοῦ Μεσσίου καὶ ὡς θείου δώρου εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς πιστοὺς, πρὸς προάσπισιν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ἡ ἐκδοχὴ ἢ τελευταία αὕτη ὀλοκληροῦται εἰς τὴν Πεντηκοστήν, μεθ' ἣν τὸ Πνεῦμα καθίσταται ὁ ὀδηγὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ πνευματικὸς Αὐτῆς σύμβουλος.

Τέλος ἡ μαρτυρία τοῦ Ματθαίου, ὅπως οἱ Ἀπόστολοι μαθητεύσωσι πάντα τὰ ἔθνη «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος» (Ματθ. 28:19), παριστᾷ τὸ Πνεῦμα παραλλήλως πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, ὡς αὐθύπαρκτον ὑπόστασιν καὶ ἐνεργοῦσαν δύναμιν¹ εἰς τὴν Ἀποστολικὴν ἐποχὴν. Τὸ Πνεῦμα μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ καθίσταται ἡ μόνιμος καὶ διαρκὴς δωρεὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἰσότημος καὶ ἰσοδύναμος ἀρχὴ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν.

1. Ὁ Λουκᾶς (24:49) ὀμιλεῖ περὶ τῆς ἐξ ὕψους δυνάμεως, ἣν ἐνδύσονται οἱ μαθηταὶ μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν ὅποιαν δύναμιν εἰς τὰς Πράξεις (1:8) οὗτος ἐξισοῖ πρὸς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Βεβαίως ἡ Τριαδικὴ αὐτὴ μορφή τῆς θεότητος εἰς τὸν Ματθαῖον παρουσιάζει φιλολογικόν τι πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀπασχολήσει τοὺς ἐρμηνευτάς. Πλὴν ὅμως ἡ μαρτυρία αὕτη δὲν στερεῖται ἄλλων ἐρεισμάτων εἰς αὐτὴν τὴν Κ.Δ. Τὴν διάκρισιν ταύτην Πατὴρ — Υἱὸς — Ἄγιον Πνεῦμα ποιεῖται πολλαχοῦ εἰς τὰς Ἐπιστολάς του ὁ Παῦλος¹ καὶ μετ' αὐτὸν οἱ λοιποὶ συγγραφεῖς τῆς Κ.Δ.²

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων, συνάγεται σαφῶς, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ πνεύματος εἰς τοὺς Συνοπτικοὺς ποικίλλει ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτοῦ, ὡς ζωϊκῆς ἀρχῆς, ὡς θείας δυνάμεως δρώσης ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀπολυτρώσεως, ὡς μέσου προφητείας καὶ μεσσιανικοῦ δώρου, μέχρι τῆς αὐθυπάρκτου Αὐτοῦ ὑποστάσεως, παραλλήλως τιθεμένης πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ καθοδηγούσης τοὺς πιστοὺς εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, ἰδίᾳ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς Ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ. Αἱ μαρτυρίαι τῶν Συνοπτικῶν εἶναι λίαν περιωρισμέναι, καθίστανται ὅμως οὐσιώδεις, λόγῳ τῆς συνδέσεως τῆς διδασκαλίας περὶ Πνεύματος πρὸς τὴν ἀντίστοιχον τῆς Π.Δ. καὶ λόγῳ τῆς νέας λειτουργίας, ἣν οὗτοι ἀποδίδουν εἰς τὸ Πνεῦμα ὡς ἐσχατολογικὸν φαινόμενον καὶ μέσον δρῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ἔχομεν ἐξεικόνισιν τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ Πνεύματος. Ἐνταῦθα ἄρχεται ἡ ἐποχὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν ἀποκορύφωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν περιοχὴν τῆς βιώσεως τοῦ ἐσχατολογικοῦ γεγονότος, ἣτοι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου³.

Ἡ περὶ Ἁγίου Πνεύματος μαρτυρία τῶν Πράξεων ἀποτελεῖ τὴν συνεχίσειν καὶ διάπτυσιν τῆς ἀντιστοιχοῦ διδασκαλίας τῶν Συνοπτικῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Λουκᾶ, ὅστις ἐν ταῖς Πράξεσιν ὀλοκληροῖ — καὶ ὑπὸ τὴν πεῖραν τῶν νέων γεγονότων, τῆς Ἀναστάσεως καὶ Ἀναλήψεως ἐν δόξῃ τοῦ Ἰησοῦ — τὴν θέσιν, δρᾶσιν καὶ σημασίαν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐν τῇ κοινότητι τῶν Χριστιανῶν.

Ἐν ταῖς Πράξεσι διατηρεῖται ὁ προφητικὸς χαρακτήρ τοῦ Πνεύματος ἐν σχέσει πρὸς τὴν σύνδεσιν τῶν γεγονότων τῆς Π.Δ. καὶ τῆς Κ.Δ. καὶ ὡς πρὸς τὴν θεοπνευστίαν τῶν Γραφῶν⁴. Τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας δρᾷ ἐν τῇ

1. Α'. Κορ. 12:4-6. Β' Κορ. 13:13. Πρβλ. W. C. Allen, A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel according to St. Matthew, εἰς I.C.C., σ. 305-7.

2. Α' Πέτρ. 1:2. Α'. Ἰωάν. 3,23-24. Ὡσαύτως εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ περὶ Παρακλήτου-Πνεύματος χωρία 14:1-17,25-26. 15:26-27. 16:5-11, 12-15.

3. Ἡ εὐρεῖα τοῦ ἔργου «πνεῦμα» ἔννοια διατηρεῖται καὶ εἰς τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων. Οὕτω, ὁ ἔργος δηλοῖ τὴν βᾶσιν τῆς ζωῆς (7:59), τὴν ἔδραν συναισθήματος καὶ βουλήσεως (17:16. 18:25. 19:21.20:22), τὸ μέσον τῆς ἠθικῆς τελειώσεως (9:31), τὸν οὐράνιον τρόπον ὑπάρξεως (23:9) καὶ τὰς δαιμονικὰς ὀντότητας (5:16.16:16,18. 19:12,13,15,16. 8:7).

4. Πράξ. 1:16. 28:25.

ιστορία, ὡς ἐξαγγελεὺς τῶν μελλόντων καὶ ὡς ἐμπνευστὴς τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκλελεγμένων προσώπων. Ἡ δρᾶσις ὅμως τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου συνεπάγεται καὶ τὴν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ἀντίδρασιν τόσον ἐν τῇ Π.Δ., ὅσον καὶ ἐν τῇ Κ.Δ. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη βεβαιοῦται ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ λέγοντος· «ὕμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν»¹. Ἡ ἀποκορύφωσις αὕτη τῆς ἀντιθέσεως πρὸς τὴν δρᾶσιν τοῦ Πνεύματος καθίσταται πραγματικότης ἐν τοῖς περὶ τὸν Ἰησοῦν γεγονόσιν, ἐνθα διακρίνεται ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ διαρχία, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ στοιχεῖον διαρρέον τὴν ἱστορίαν τῆς θρησκευτικῆς σφαίρας. Ὡς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, οὕτω καὶ ἐν ταῖς Πράξεσιν, ὁ Λουκᾶς τονίζει ὡσαύτως τὴν σημασίαν τοῦ Πνεύματος, ὡς δώρου καὶ κτήματος τοῦ Μεσσίου. Ὁ Μεσσίας, ὁ Ἰησοῦς, εἶναι ὁ Πνεύματι Ἁγίῳ κεχρισμένος ἐν τῷ ἐπιγεῖω βίῳ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Πνεύματος, δρᾶ ἐπὶ γῆς. Ἐν ταῖς Πράξεσιν ἔχομεν τὴν σύνδεσιν τοῦ ἱστορικοῦ Ἰησοῦ, ὡς πνευματοφόρου Μεσσίου, πρὸς τὸν Ἀναστάντα Κύριον, ὃστις ἐκχέει τὸ παρὰ τοῦ Πατρὸς ληφθὲν Πνεῦμα ἐπὶ τοὺς πιστοὺς (Πράξ. 2:33). Διὰ τοῦ Ἁγίου τούτου Πνεύματος ὁ Ἰησοῦς ἐξελέξατο τοὺς μαθητὰς καὶ Ἀποστόλους (Πράξ. 1:2) καὶ ἐπετέλεσε τὰς δυνάμεις ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος «εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου» (Πράξ. 10:38). Ἡ ἐν τῷ Ἰησοῦ παρουσία αὕτη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δὲν ἀποτελεῖ τὴν ὑπαρξίν μιᾶς θείας δυνάμεως, ἀλλὰ ταυτίζεται πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν Θεόν, κατὰ τὸν Λουκᾶν ἰσχυρίζομενον, ὅτι «ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ» (Πράξ. 10:38). Εἰς τὸ Πράξ. 10:38 ὑπάρχει σαφὴς ταύτισις τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου πρὸς τὸν Θεόν, ἡ δὲ θεολογικὴ σπουδαιότης τῆς μαρτυρίας ταύτης εἶναι οὐσιώδης καὶ βασικὴ, διότι ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ. Ἐχομεν ἐνταῦθα τὴν σύνδεσιν τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος καὶ τοῦ Θεοῦ, μαρτυρία, ἣν εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὸν Παῦλον (Β' Κορ. 5:19). Τὸ Πνεῦμα, λοιπόν, τῆς μεσσιανικότητος εἶναι τι πλεόν τῆς θείας δυνάμεως, ἄπτεται τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, δρῶντος ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐν τῷ συγκεκριμένῳ προσώπῳ, τῷ Ἰησοῦ τῷ ἀπὸ Ναζαρέτ. Αἱ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ διδόμεναι διαστάσεις εἰς τὸ Πνεῦμα τῆς μεσσιανικότητος εἶναι εὐρεῖαι, χωροῦσαι πέρα τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν τῶν Συνοπτικῶν.

Αὕτη δὲ ἡ μαρτυρία τοῦ Λουκᾶ περὶ Πνεύματος ἀποτελεῖ τὴν μίαν καὶ πρώτην φάσιν τῆς διδασκαλίας αὐτῆς. Κατ' αὐτὴν τὸ Πνεῦμα δρᾶ ὡς θεία δύναμις, ὡς δῶρον καὶ κτῆμα τοῦ Μεσσίου καὶ ὡς πνεῦμα προφητείας, ὡς καὶ εἰς τὴν Π.Δ., ἐμπνέον καὶ φωτίζον ὠρισμένα πρόσωπα, ἅτινα ὀμιλοῦν προφητικῶς καὶ ἀποκαλύπτουν τὰς θείας βουλάς. Ἡ τελευταία δὲ αὕτη δραστηριότης τοῦ Πνεύματος εἶναι προσωρινὴ καὶ περιορίζεται εἰς ὠρισμένα πρόσωπα τόσον εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ (Ἰωάννης, Ζαχαρίας, Ἐλισάβετ, Σιμεὼν),

1. Πράξ. 7:51.

ὅσον καὶ εἰς τὰς Πράξεις Ἀποστόλων (Πέτρος, Στέφανος, Ἀγαβος κ.λ.π.), ἂν καὶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, τὴν τῶν Πράξεων, τὰ ὅρια μεταξύ μονίμου καὶ προσωρινῆς παραμονῆς τοῦ Πνεύματος, τοῦλάχιστον δι' ὠρισμένα πρόσωπα, εἶναι δυσδιάκριτα.

Ἡ δευτέρα φάσις τῆς δράσεως τοῦ Πνεύματος ἄρχεται ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Ἰησοῦ, γεγονότα, ἅτινα καταλήγουν εἰς τὴν παροχὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ εἰς τὴν ὑπ' Αὐτοῦ καθοδήγησιν τῶν μαθητῶν καὶ τῶν πιστῶν μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἐπάνοδον τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ κάθοδος αὕτη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προεξαγγέλλεται ἐπανειλημμένως ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον (11:13. 12:12. 24:49), ὅστις οὕτω συνδέει τὰς δύο διαδοχικὰς καταστάσεις καὶ προετοιμάζει τὴν περίοδον τοῦ Πνεύματος, ἥτις εἶναι ἡ ἐσχολογικὴ ἐποχὴ, ἡ βιουμένη ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις (Πράξ. 2:17). Ἡ χορήγησις τοῦ Πνεύματος ἀποτελεῖ ὄχι μόνον βεβαίωσιν τοῦ Ἰησοῦ περὶ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Πατρὸς Του (Λουκ. 24:49), ἀλλὰ καὶ ἐκπλήρωσιν τῆς προφητείας τῆς Π.Δ. Οὕτως ὁ Λουκᾶς συνδέει ἀρρήκτως τὴν ἱστορίαν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως. Εἶναι ἀδύνατος ἡ κατανόησις τῆς νέας ἐποχῆς ἄνευ τῆς ἀναγωγῆς τῆς εἰς τὸν χρόνον τῆς ὑποσχέσεως, ἥτις ὑπόσχεται πάλιν καθίσταται κενὴ φράσις ἄνευ τῆς ἐν χρόνῳ ἐκπληρώσεώς της. Ἐν ταῖς Πράξεσιν ἡ προφητεία περὶ τῆς ἐκχύσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ πᾶσαν σάρκα (Πράξ. 2:17) εὐρίσκει τὴν ὀλοκλήρωσιν της καὶ ἀποτελεῖ τὴν θεμελίωσιν καὶ βιβλικὴν μαρτυρίαν περὶ τῶν ἐν ταῖς Πράξεσιν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συμβαινόντων ἐκτάκτων γεγονότων. Ἡ ἐκχυσίς τοῦ Πνεύματος, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἐκπληροῦ τὴν προφητείαν τοῦ Ἰωήλ, τὴν ἀναφερομένην ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις (Ἰωήλ, 2:28-32. Πράξ. 2:17-21) ὡς καὶ τὴν πρόρρησιν τοῦ Ἰησοῦ (Λουκ. 24:49. Ματθ. 10:20. Μάρκ. 13:11. Πράξ. 1:4,8).

Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δρᾷ ἐν τῇ πρώτῃ χριστιανικῇ κοινότητι μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ δὴ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἐπέκεινα. Ἡ δρᾶσις Του ἀποτελεῖ τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ καὶ προϋποθέτει τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἥστινος καὶ ἀποτελεῖ τὴν καρπὸν. Τὸ Πνεῦμα δὲν δημιουργεῖ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλ' ἔρχεται ὡς ἀναγκαία συνέπεια τῆς ἀποδοχῆς τοῦ κηρύγματός Του καὶ τῆς μεσσιανικότητός Του¹. Χαρακτηριστικὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι τὸ Πράξ. 19:2., καθ' ὃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐμφανίζεται ὡς ἄγνωστον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸν Κύριον. Τὸ Πνεῦμα παρέχεται ὡς δῶρον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, οἵτινες, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ

1. E. S c h w e i z e r, «The Spirit of Power...», ἐθ' ἄν., σ. 268. E. L e w i s, «God with man· the Biblical doctrine of the Holy Spirit», εἰς Interpretation, July 1953, σ. 281-298, εἰδικῶς σ. 291. W. M. F i r o r, «Fulfillment of Promise· The Holy Spirit and the Christian life», εἰς Interpretation, July 1953, σ. 299-314.

Κυρίου, βαπτισθήσονται ἐν «πνεύματι ἁγίῳ» (Πράξ. 1:5.11:16) καὶ δι' αὐτῶν εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ τὸν Κύριον (Πράξ. 8:18. 19:6).

Χορηγὸς τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου καὶ εἰς τὰς Πράξεις ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ αὐτὸς οὗτος ὁ Θεὸς ὡς καὶ εἰς τοὺς Συνοπτικούς. Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ὁ Θεὸς ἐκχεεῖ ἀπὸ τοῦ πνεύματός Του ἐπὶ πᾶσαν σάρκα (Πράξ. 2:17). Αὐτὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὁ Θεὸς ἔδωκε τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ (Πράξ. 5:32) καὶ διαρκῶς χορηγεῖ εἰς μαρτυρίαν καὶ ἐπιβεβαίωσιν τῆς θείας τῶν μαθητῶν ἀποστολῆς (Πράξ. 15:8). Ὑπάρχουν ὅμως μαρτυρίαι τινές, καθ' ἃς καὶ ὁ Χριστὸς ἐκχεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπὶ τοὺς μαθητάς, εἰσαγομένης οὕτω μιᾶς δευτέρας ἀρχῆς ἀποστολῆς τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου εἰς τὸν κόσμον¹. Τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ συνέπειαν τῆς δόξης τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ ὑψώσεως Αὐτοῦ. Διὰ τῆς ὑψώσεως ταύτης ὁ Ἰησοῦς καθίσταται ἰκανός, ἵνα ἐκχέῃ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος, ἣν ἔλαβε παρὰ τοῦ Πατρὸς (Πράξ. 2:33)². Οὕτως αἱ Πράξεις ποιοῦνται λόγον περὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἰησοῦ (16:7). Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Πνεύματος, καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις, εἰς ἃς ὁ Θεὸς στέλλει αὐτό, διενεργεῖται μέσῳ καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ γεγονός τῆς ὑψώσεως ἐν δόξῃ τοῦ Ἰησοῦ μεταποιεῖ Αὐτὸν εἰς αἰτίαν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολῆς τοῦ Πνεύματος. Ἄλλωστε καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς τοῦ Πνεύματος εἰς τὸν κόσμον εἶναι νὰ φέρῃ μαρτυρίαν διὰ τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ καὶ νὰ ὀλοκληρώσῃ Αὐτοῦ τὴν σωτηριολογικὴν ἀποστολήν. Τοῦτο δὲ συνάγεται καὶ ἐκ τοῦ προμνημονευθέντος γεγονότος, ὅτι πίστις καὶ ἐμμονὴ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ εἶναι οἱ ἀγαθοί, δι' ὧν δίδεται τὸ Πνεῦμα εἰς τὸν κόσμον.

Ἐν συναρτήσει δὲ πρὸς τὰ ἀνωτέρω δὲν δύναται τις νὰ μὴ ἐπισημάνῃ τὸν προσωπικὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χαρακτήρα καὶ τὴν αὐθυπαρξίαν αὐτοῦ. Ὡς αὐθύπαρκτον ὄν, τὸ Πνεῦμα ἔρχεται ἐπὶ τοὺς μαθητάς (Πράξ. 1:8) ἢ ἐκχέεται εἰς τὰ ἔθνη ἢ δωρεὰ αὐτοῦ (Πράξ. 10:45) ἢ ἐπιπίπτει ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον (Πράξ. 10:44). Ἐπίσης τὸ Πνεῦμα λαλεῖ (Πράξ. 8:29. 10:19. 11:12. 13:2. 21:4), διαμαρτύρεται (Πράξ. 20:23), ἔχει ἰδίαν γνώμην (Πράξ. 15:28) καὶ καθίσταται ἀντικείμενον, πρὸς ὃ νομίζουσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι δύνανται νὰ ψεύδωνται (Πράξ. 5:3) ἢ καὶ νὰ ἐκπειράζουσιν (Πράξ. 5:9) ἢ καὶ νὰ ἀντιπίπτουν εἰς αὐτὸ (Πράξ. 7:51). Ἡ θέσις αὕτη τοῦ Λουκᾶ δὲν ἀποτελεῖ τι νέον. Ὑπάρχει καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Συνοπτικούς³ καὶ ἀναπτύσσεται περαιτέρω εἰς τοὺς λοιποὺς τῆς Κ.Δ. συγγραφεῖς. Ἡ θεολογικὴ ὅμως σημασία τοῦ γεγονότος ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἡ ἀρχαιοσύνη τῆς Κ.Δ. παράδοσις, στοιχοῦσα εἰς τοῦτο καὶ τῇ Π.Δ. καὶ τῷ Ἰουδαϊσμῷ, προσέδωκεν ἰδίαν ὑπό-

1. Πρβλ. Ἱ. Παναγοπούλου, Ὁ Θεὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία. Ἡ θεολογικὴ μαρτυρία τῶν Πράξεων, σ. 201.

2. Πρβλ. Ἰωάν. 15:26-27. 16:7.

3. Ματθ. 3:16. 10:20. 12:18,31,32. 28:19. Μάρκ. 1:10. 3:29. 13:11.

στασιν εἰς τὸ Πνεῦμα πέρα τῆς περὶ αὐτοῦ διδασκαλίας, ὡς ἀπροσώπου θείας δυνάμεως. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καθίσταται θεία ὑπόστασις, αὐθύπαρκτος καὶ αὐτοτελής, ἔχουσα προσωπικὸν χαρακτῆρα καὶ προσωπικὰ ἰδιώματα. Βραδύτερον βεβαίως ἢ διδασκαλία αὕτη ἔτυχεν εὐρυτέρας ἀναπτύξεως καὶ διατυπώσεως, αἱ καταβολαὶ ὅμως αὐτῆς εἶναι φανεραὶ εἰς τὰς πρώτας Γραφὰς τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ χορήγησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γίνεται κατὰ διαφόρους τρόπους. Ἐν πρώτοις τὸ γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς ἴσταται ὡς μετέωρον ἐν τῇ ζωῇ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ μόνον τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου δοθεισῶν ἐπαγγελιῶν εἰς τοὺς μαθητὰς περὶ τῆς ἐξ ὕψους δυνάμεως, δι' ἧς οὗτοι θὰ ἐνδυθῶσιν, ἀλλ' ἐν ταύτῃ φανεροῖ καὶ τὴν αὐτόβουλον καὶ ἐκουσίαν εἴσοδον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἡ ἔκχυσις τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ (Πράξ. 2:17) ἐπὶ πᾶσαν σάρκα συνιστᾷ τὴν αὐθόρμητον παρέμβασιν Αὐτοῦ ἐν τῇ ἐσχατολογικῇ κοινότητι καὶ τὴν συνεπείᾳ ταύτης βίωσιν ὑπὸ πάντων τῶν μεγαλείων τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῆς καθόδου τοῦ Πνεύματος, τὸ σωτηριολογικὸν σχῆμα τῆς θείας Οἰκονομίας εἰσέρχεται εἰς τὴν τελικὴν αὐτοῦ φάσιν καὶ προσλαμβάνει παγκόσμιον χαρακτῆρα. Ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ ἡ ἔκχυσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς ἐξ ὕψους δυνάμεως, χαρακτηρίζεται ὡς βάπτισμα, ἐν πνευματικῇ ἐννοίᾳ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐν ὕδατι βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου (Πράξ. 1:5)¹. Εἰς τὸ γεγονός ὅμως τῆς Πεντηκοστῆς, ἡ καθόδος τοῦ Πνεύματος περιγράφεται ὡς ἀφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας) (Πράξ. 2:2), ἦτις καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθημένοι οἱ μαθηταί. Ἀκολουθῶς ἡ πνοὴ αὕτη ἡ βιαία ἐξειλίχθη εἰς διαμεριζομένας γλώσσας ὡσεὶ πυρὸς (Πράξ. 2:3) καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἓνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν τὸ Πνεῦμα. Ἡ περιγραφή ἀναφέρεται εἰς τὸ ὄρατὸν σημεῖον τῆς ἐκχύσεως, τὸ βαθύτερον ὅμως νόημα αὐτῆς εἶναι, ὅτι «ἐπλήσθησαν πάντες πνεύματος ἁγίου». Εἰς τὴν διαβεβαίωσιν αὐτὴν ἴσως νὰ εὐρίσκη τὴν πλήρωσίν τῆς ἡ ἐκδοχῆ περὶ βαπτίσματος ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. Ἡ περιγραφή αὕτη τοῦ Λουκᾶ δηλοῖ τὴν εὐσημον καθόδον τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν ἐπίσημον ἑναρξιν τῆς νέας ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ διαμερισμὸς τοῦ Πνεύματος εἶναι καθολικὸς, συμφώνως καὶ πρὸς τὴν προφητείαν τοῦ Ἰωὴλ (Πράξ. 2:17 ἐξ.).

Μετὰ τὸ γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς διάφοροι ἄλλαι προϋποθέσεις ἐξασφαλίζουν τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν μεταβίβασιν αὐτοῦ ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν. Μία δὲ τῶν προϋποθέσεων τούτων, ἡ καὶ βασιικωτέρα ἴσως, εὐρίσκεται καὶ εἰς αὐτὴν τὴν διήγησιν τῆς Πεντηκοστῆς. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάθροισις τῶν μαθητῶν καὶ ἡ ὑπακοὴ καὶ ἐμμονὴ εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ ἀποδοχὴ τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰησοῦ ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν

1. Πρβλ. Ματθ. 3:11. Μάρκ. 1:8. Λουκ. 3:16.

λήψεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹. Τοῦτο καθίσταται βασικὸν στοιχεῖον, εὐρίσκον εὐρυτέραν διατύπωσιν εἰς τὸν Ἰωάννην βραδύτερον². Ἡ χορηγήσις τοῦ Πνεύματος εἶναι προῖον ὄχι μόνον τῆς ἐμμονῆς εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἄμεσος συνέπεια τοῦ περὶ Ἰησοῦ κηρύγματος. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπιπίπτει ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον (Πράξ. 10:44. 11:15), ἀποτελοῦν οὕτω ἐπισφράγισιν τῶν λεγομένων καὶ συνηγορίαν τῆς γνησιότητος τῶν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων λεγομένων. Ἡ δὲ οὕτω διδομένη χορηγία τοῦ Πνεύματος ἀποτελεῖ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ Θεοῦ, «Ὅστις ὡς καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς δοὺς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον» (Πράξ. 15:8). «Ὅθεν, ἡ δωρεὰ τοῦ Πνεύματος συγκροτεῖ τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιβεβαίωσιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος³. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐνέχει ὑψίστην θεολογικὴν σημασίαν, διότι διασφαλίζει τὴν γνησιότητα τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος ἐναντι πάσης νοθείας αὐτοῦ ὑπὸ τῶν διαφόρων ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἐμελλον νὰ ἀναφανοῦν ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ κηρύξουν ἀκόμη καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, καὶ καθιστᾷ τοὺς Ἀποστόλους, ἐφ' οὓς εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ὁ Κύριος Ἰησοῦς (Πράξ. 1:21), ὡς τοὺς μόνους γνησίους φορεῖς τῆς ἐν Χριστῷ Ἀποκαλύψεως.

Ἡ προσευχὴ ἐπίσης ἀποτελεῖ μέσον χορηγίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ προσευχὴ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ ἀποτελεῖ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀποδοχῆς τοῦ κηρύγματος καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ἰησοῦ ὡς τοῦ κέντρου τῆς νέας ζωῆς, τοῦ νέου Ἰσραήλ, τῆς ἐσχατολογικῆς κοινότητος. Τῆς προσευχῆς ταύτης ἄμεσος ἐπισφράγισις καὶ ἀνταπόκρισις εἶναι ἡ κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ κοινωνία πίστεως ἐκδηλοῦται ἐν τῇ προσευχῇ καὶ ἡ ἱκανοποίησις αὐτῆς εἶναι ἡ δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Πράξ. 4:31. 8:15. 13:2). Τὸ μέσον τοῦτο τῆς χορηγίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰσέρχεται ὡς βασικὸς παράγων εἰς τὴν ἱστορικὴν τῆς Ἐκκλησίας ζωὴν, εἰς χρόνους, καθ' οὓς οἱ ἄμεσοι φορεῖς τοῦ Πνεύματος θὰ ἐκλείψουν καὶ θὰ παραμείνῃ ὡς ζῶσα παρακαταθήκη ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ πίστις εἰς τὸ γνήσιον τῆς ὑπ' Αὐτοῦ ἐνεχθείσης θείας Ἀποκαλύψεως. Ἡ ἀποδοχὴ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος δημιουργεῖ τὴν ζέουσαν πίστιν, ἥτις ἐκδηλοῦται ἐν τῇ ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τῆς ἀοράτου κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ προσευχῇ, ἥτις πάλιν καταλήγει εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ Πνεύματος καὶ τὰς ποικίλας Αὐτοῦ ἐκδηλώσεις. Ἡ ἀνταπόκρισις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄμεσος διὰ τῆς παροχῆς τοῦ Πνεύματος, ὅπερ κατακλύζει τὴν πρώτην Ἐκκλησίαν καὶ τοῦ ὁποῦ φανερὰ εἶναι τὰ ἔργα (Πράξ. 8:19). «Ὅθεν,

1. Πρβλ. Πράξ. 8:14-15. Πρβλ. Lampe, «Holy Spirit», εἰς Interpreter's Dictionary of the Bible, II, σ. 634.

2. Ἰωάν. 14:15· «Ἐὰν ἀγαπᾷτέ με τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσετε· καὶ γὰρ ἐρωτήσω τὸν πατέρα καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν...». Πρβλ. στχ. 25.

3. Πράξ. 5:32.

ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ E. Schweizer, ὅτι αὐτὸ πνεῦμα δὲν εἶναι ἡ δύναμις ἡ ἐνοῦσα τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ μεταβιβάζουσα αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον εἰς μίαν κατάστασιν σωτηρίας. Τὸ πνεῦμα εἶναι μία συμπληρωματικὴ δύναμις, ἥτις ἱκανοῖ τὸν ἄνθρωπον νὰ δώσῃ ἔκφρασιν εἰς τὴν πίστιν του εἰς τὴν συγκεκριμένην δρᾶσιν τῆς διακηρύξεως τοῦ Εὐαγγελίου¹.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ χορήγησις τοῦ Πνεύματος ἐνεργεῖται διὰ τῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ τῶν πιστῶν τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων, τῶν ζώντων φορέων τοῦ περὶ Ἰησοῦ κηρύγματος. Τοῦτο δὲ καθίσταται οὐσιώδης παράγων ὑπερθεματίζων καὶ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν πίστιν καὶ αὐτὸ τὸ βάπτισμα. Οὕτως οἱ Ἀπόστολοι χορηγοῦν τὸ Πνεῦμα διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐπὶ τῶν πιστευόντων (Πράξ. 8:17, 19:6), γεγονός, ὅπερ ἀποτελεῖ ὄρατὸν σημεῖον τῶν προηγηθέντων, ἥτοι τῆς ἀποδοχῆς τοῦ κηρύγματος, τῆς πίστεως καὶ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ἢ καὶ ἀνεξάρτητον ἐνέργειαν. Εἰς τὰ σχετικὰ χωρία τῶν Πράξεων (8:17-18, 9:17, 19:6) ἡ συμβολικὸν χαρακτῆρα ἔχουσα ἐπίθεσις τῶν χειρῶν συνοδεύεται ὑπὸ τῆς χορηγίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἂν καὶ οὐχὶ πάντοτε (Πράξ. 2:38, 10:48). Ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως τῶν Πράξ. 9:17, ἐνθα ἡ ἐπὶ τὸν Παῦλον ἐπίθεσις τῶν χειρῶν γίνεται ὑπὸ τοῦ Ἀνανίου, εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιπτώσεις ἐπιθέσεως χειρῶν πρὸς χορηγίαν τοῦ Πνεύματος ἡ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν γίνεται ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, γεγονός, τὸ ὁποῖον προσδίδει ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν πράξιν αὐτήν καὶ καθιστᾷ τοὺς Ἀποστόλους οὐσιώδεις φορεῖς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ γνήσιους μεταδότας Αὐτοῦ. Ἡ ἀποκλειστικότης αὕτη τῶν μαθητῶν ἐπιφέρει πειθάρχισιν εἰς τὴν ζωὴν τῶν Χριστιανῶν καὶ ἀποκλείει πᾶσαν κιβδηλώσιν ἐν τε τῇ πίστει καὶ τῇ χάριτι. Τὸ δικαίωμα δὲ τοῦτο βραδέως ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ στελλομένους πιστούς, ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀνανίου (Πράξ. 9:17) καὶ εἰς τὸν Παῦλον (Πράξ. 19:6), μὴ ἀνήκοντα εἰς τὸν κύκλον τῶν δώδεκα.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων συνάγεται σαφῶς, ὅτι ἡ κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν βάπτισις τῶν μαθητῶν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταβάλλει τοὺς Ἀποστόλους εἰς φορεῖς τῆς ἐξ ὕψους δυνάμεως καὶ δι' αὐτῶν αὕτη μεταβιβάζεται εἰς πάντας τοὺς πιστευόντας, ἀποτελοῦσα τὴν ἐπισφράγισιν καὶ τὸν ἄρραβῶνα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Βεβαίως ὑπάρχει ἐν τῇ πρώτῃ Ἐκκλησία καὶ ἡ αὐθόρμητος παροχὴ τῆς δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος ὡς συνέπεια τῆς προφητείας τοῦ Ἰωήλ, πλὴν ὅμως καὶ εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις ἡ ἀποστολικὴ μαρτυρία εἶναι ἀναγκαία. Οὕτως οἱ Ἀπόστολοι καθίστανται τὸ ἐπίκεντρον τῆς ἐσχατολογικῆς κοινότητος καὶ οἱ γνήσιοι μεταδόται τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δρῶντος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἀπεργαζομένου τὴν τελείωσιν τῶν ἤδη πιστευσάντων ἐπὶ τὸν Κύριον.

1. "Ενθ' ἄν., σ. 268.

Ἡ χορηγία τοῦ Πνεύματος, κατὰ τὸν Λουκᾶν, ἀποτελεῖ χάρισμα καὶ δωρεάν ἐκχοσμένην ἐπὶ πᾶσαν σάρκα (Πράξ. 2:17), Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλλήνας, ἐφ' ὅσον καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἢ δωρεὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐκπέχεται (Πράξ. 10:45) καὶ, ὡς προσελέχθη, σκοπεῖ εἰς τὴν ὀλοκληρίαν τῆς σωτηρίας τῆς διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς διδασχῆς ἀρξάμενης καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος βεβαιουμένης. Ἡ δωρεὰ ὅμως αὕτη τοῦ Πνεύματος ἀποτελεῖ καὶ πρᾶξιν, μᾶλλον μέσον ἐγκαθιδρύσεως τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὀργάνων πρὸς διαποίμανσιν τῶν πιστῶν καὶ διαφύλαξιν τῆς ἀρχῆθεν παραδοθείσης θείας παρακαταθήκης. Ἡ περίπτωσις τῶν ἑπτὰ Διακόνων (Πράξ. 6:3-6) δὲν ἀποτελεῖ οὐσιαστικὸν Ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα. Ἡ μνεία ὅμως τῶν ἐν Ἐφέσῳ πρεσβυτέρων, τοὺς ὁποίους «τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ...» (Πράξ. 20:28), μαρτυρεῖ σαφῆ ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα. Οὐδὲν ἀναφέρεται ἐναυθὰ περὶ τοῦ τρόπου ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (ἐπίκλησις, προσευχή, ἐπίθεσις χειρῶν), συναφεῖς ὅμως μαρτυρίαι τοῦ Παύλου περὶ ἀναλόγου ἐγκαταστάσεως εἰς ἐκκλησιαστικὸν λειτουργήμα (Α' Τιμ. 4:14. Β' Τιμ. 1:6) ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν θά ᾔτο ἢ κρατούσα πρᾶξις τῆς ἐν λόγῳ ἐγκαθιδρύσεως. Οὕτω βεβαιοῦται ἡ ἐπενέργεια τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου οὐχὶ μόνον ἐπὶ πάντας τοὺς πιστευόντας, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τοὺς ἐμπειστημένους τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ δι' αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἐκάστοτε ἐπιγιγνομένους.

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, κατελθὸν ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν καὶ ἐκχυθὲν ἐπὶ πᾶσαν σάρκα ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, μὲ ἀφετηρίαν τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἐμφανίζεται ὑπὸ διαφόρους ἐκφάνσεις καὶ μορφάς, αἵτινες καὶ χαρακτηρισρίζουν Αὐτοῦ τὴν φύσιν καὶ τὰς ἐν τῇ χριστιανικῇ κοινότητι λειτουργίας Αὐτοῦ.

Εἶναι κοινὴ ἡ ἀποδοχὴ, ἐν πρώτοις, ὅτι τὸ Πνεῦμα τῆς Πεντηκοστῆς, ὃν τῆς αὐτῆς ὕψης καὶ οὐσίας πρὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Μεσίου¹, εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας², ὡς τοῦτο ἐξεδηλώθη κατὰ τὴν δρᾶσίν Του ἐν τῇ περιόδῳ τῆς Π.Δ.³ Αἱ Πράξεις δίδουν ἰδιαιτέραν ἔμφασιν εἰς τὸν χαρακτῆρα αὐτὸν τοῦ Πνεύματος, ὅστις διαζωγραφεῖται εἰς τὴν προφητείαν τοῦ Ἰαήλ,

1. G. W. H. Lampe, «The Holy Spirit in the writings of St. Luke»· ἐνθ' ἄν., σ. 193. Τοῦ αὐτοῦ, «Holy Spirit»· ἐνθ' ἄν., II, σ. 633. A. Richardson, ἐνθ' ἄν., σ. 120 ἐξ. H. B. Swete, «Holy Spirit», εἰς Hastings, Diction. of the Bible, II, 407. E. Schweizer, εἰς Kittel's, Th.D.N.T., VI, σ. 407.

2. G. W. H. Lampe, «The Holy Spirit in the writing of St. Luke»· ἐνθ' ἄν., σ. 161 ἐξ. 193 ἐξ. Ἰ. Παναγοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 204 ἐξ. A. Richardson, ἐνθ' ἄν., σ. 111. H. Conzelmann, An Outline of the Theology of the N.T., σ. 38.

3. G. W. H. Lampe, ἐνθ' ἄν., σ. 161 ἐξ. Arndt-Gingrich, A Greek-English Lexicon..., σ. 683.

ἦν χρησιμοποιοῖ ὁ Λουκᾶς πρὸς δῆλωσιν τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ νέον στοιχεῖον τοῦ προφητικοῦ τούτου πνεύματος εἶναι ἡ καθολικότης του, ἐφ' ὅσον ἐκκένχεται ἐπὶ πᾶσαν σάρκα (Πράξ. 2:17) καὶ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη (Πράξ. 10:44-45). Ἡ προφητεία τοῦ Ἰωήλ, ἣν χρησιμοποιοῖ ὁ Λουκᾶς, κέκτηται βαθυτέραν θεολογικὴν σημασίαν ὄχι μόνον, διότι προεξαγγέλλει τὰ γενόμενα ἐν τῷ νέῳ Ἰσραήλ, ἀλλὰ καὶ διότι φανεροῖ τὸ ἐνιαῖον τῆς δράσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς πνεύματος τῆς προφητείας ἐν τῇ Π.Δ. καὶ τῇ Κ.Δ.

Ἡ Π.Δ. ἔσχε πεῖραν αὐτῆς τῆς προφητικῆς τοῦ πνεύματος δράσεως διὰ τῆς ἐμπνεύσεως ὠρισμένων ἀνδρῶν καὶ τῶν Προφητῶν, οἵτινες ἐξήγγελλον τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ, ἐξέφερον κρίσιν κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, παρώθουν τὸν λαὸν εἰς ἠθικὴν τελείωσιν, ἐπετέλουν θαυμαστὰς πράξεις καὶ ἀνεφέροντο εἰς τὰ μέλλοντα συμβαίνειν¹. Τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ἀναδεικνύει τοὺς πεπνυμένους ἡγέτας, οἵτινες ὀδηγοῦν τὸν λαὸν εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἱστορικῆς ἀποστολῆς του². Τοῦτο διαρρέει ὀλόκληρον τὴν Π.Δ. καὶ ἐμπνέει διαφόρους ἀνδρας, καθιστῶν αὐτοὺς ἀποδέκτας καὶ ἐρμηνευτὰς τῶν θείων ἀποκαλύψεων³. Οὗτοι καλοῦνται πνευματοφόροι καὶ ἡ ἀποστολή των διενεργεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πνεύματός Του⁴. Ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἐπιτελοῦν θαύματα⁵. Τὸ πνεῦμα τοῦτο εἶναι πνεῦμα σοφίας, κατανοήσεως καὶ γνώσεως⁶. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἀναπέπταται ἐπὶ τοῦ ἐκλεκτοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Μεσσίου⁷. Τὸ πνεῦμα τοῦ προφητικοῦ λόγου εἶναι τὸ μέσον, δι' οὗ ὁ Θεὸς καθιστᾷ γνωστὰς τὰς ἠθικὰς ἀξιώσεις καὶ διεξάγει τὰς κρίσεις Του ἐπὶ τοῦ Ἰσραήλ⁸. Τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ προφητικῇ του λειτουργίᾳ καθίσταται τι πλέον μιᾶς ἀπλῆς θείας ἐνεργείας. Ὡς Ἁγιον Πνεῦμα ἀπυτελεῖ τὸν τρόπον τῆς αὐτοαποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καὶ τελικῶς ταυτίζεται πρὸς τὴν παρουσίαν, τὴν δόξαν καὶ τὸν ἄγγελον τοῦ Θεοῦ⁹ καὶ κατοικεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Ἰσραήλ¹⁰. Τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ὀδηγεῖ καὶ παροτρύνει τοὺς πιστοὺς, ἐνῶ λυπεῖται ἐκ τῆς ἀνοικείου συμπεριφορᾶς τοῦ λαοῦ¹¹. Κατὰ τὴν ἐσχα-

1. Ὅρα κεφάλαιον α' Ἡ χρῆσις τοῦ ὄρου «πνεῦμα» ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τῆς παρουσίας ἐργασίας. *Lampre*, ἐνθ' ἄν., σ. 160-163.

2. Κριτ. 6:34. 11:29. 14:6.19. Ἀριθμ. 11:17,25. Α'. Βασ. 16:13. Δευτ. 34:9. Ἡσ. 11:2.

3. Ἀριθμ. 24:2. 23:6. Α'. Βασ. 10 6,10. 11:6. 19:20,23.

4. Ὡσηέ, 9:7. Ἡσ. 48:16.

5. Δ'. Βασ. 2:14-15.

6. Ἐξ. 31:3. 35:31.

7. Ἡσ. 42:1. 48:16. 59:21. 61:1.

8. Ψαλμ. 106:(107)33. Ζαχ. 7:12. Νεεμ. 9:30.

9. Ψαλμ. 50(51):12. 138(139):7. Ἀγγ. 2:5.

10. Ἡσ. 63:11.

11. Ἡσ. 63:10. Ψαλμ. 142(143):10.

τολογικὴν περίοδον, τοῦτο εἶναι («τὸ πνεῦμα τῆς κρίσεως») καὶ («τὸ πνεῦμα τῆς καύσεως») ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ¹ καὶ θὰ ἔλθῃ ἀφ' ὑψηλοῦ καὶ θὰ ἐπιφέρῃ μίαν περίοδον κρίσεως καὶ δικαιοσύνης². Κατὰ τὴν ἐσχατολογικὴν αὐτὴν περίοδον τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ θὰ ἐκχυθῇ ἐπὶ πάντας καὶ ὁ λαὸς τοῦ νέου Ἰσραὴλ θὰ μετὰσχῃ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος, κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ Ἰεζεκιήλ³. Φορεῖς ὅμως τοῦ πνεύματος τούτου κατ' ἐξοχὴν θὰ εἶναι οἱ ἡγέται τῆς κοινότητος⁴ καὶ δὴ ὁ Μεσσίας⁵, ὅστις θὰ ἀποβῇ τὸ μέσον, δι' οὗ ὁ Θεὸς θὰ ἐκχύσῃ τὸ πνεῦμά Του εἰς τὴν ἐσχατολογικὴν κοινότητα⁶.

Αὐτοῦ τοῦ προφητικοῦ πνεύματος τὴν ἐπαγγελίαν βλέπομεν ἐκπληρουμένην ἐν τῇ ἐσχατολογικῇ κοινότητι ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Λουκᾶς ἔχεται στερερῶς τοῦ σχήματος «ὑπόσχεσις-ἐκπλήρωσις» καὶ προσδίδει νέας διαστάσεις εἰς αὐτό, περιλαμβάνων πᾶσαν σάρκα καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ' ἃ ἐκκέχυται ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος. Ἡ προφητεία ἀποτελεῖ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ Πνεύματος τῆς Πεντηκοστῆς, ἡ προφητεία ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς ἐξαγγελίας τῶν μεγαλείων τοῦ Θεοῦ (Πράξ. 2:11), τῆς ἐπιτελέσεως τεράτων καὶ σημείων ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς (Πράξ. 2:19) θαυμαστῶν πράξεων καὶ ἰάσεων, τῆς ἀναδείξεως δυνατῶν ἡγετῶν καὶ πνευματικῶν ταγῶν τῆς κοινότητος τοῦ Μεσσίου, τῆς φανερώσεως τοῦ ἀπ' αἰῶνος κεκρυμμένου μυστηρίου καὶ τῆς ὑψώσεως ἐν δόξῃ τοῦ Μεσσίου.

Τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας εἶναι πνεῦμα δυνάμεως⁷ καὶ ἰσχύος ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας, οἵτινες μετὰ παρρησίας ἐλάλουν τὸν λόγον καὶ προσφῆτευσον (Πράξ. 2:4. 4:31. 6:10. 11:28. 16:6. 18:25. 19:6). Αἱ ἐκφάνσεις τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐν τῇ χριστιανικῇ κοινότητι εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἐνεργείας τοῦ διὰ Πνεύματος Ἁγίου κεχρισμένου Μεσσίου (Λουκ. 7:22. Πράξ. 3:8). Πεπληρωμένοι Ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἐνεργοῦ καὶ οὐχὶ στατικῆς ἢ πνευματιστικῆς δυνάμεως, οἱ Ἀπόστολοι ἐξαγγέλλουν τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ἔθνη καὶ τοὺς Ἰουδαίους. Ἡ ἐξαγγελία αὕτη ἔχει ὡς στόχον ἐν πρώτοις καὶ

1. Ἦσ. 4:4.

2. Ἦσ. 32:15-16.

3. Ἰεζ. 37:14. 39:29. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὰ Ἰωβηλαῖα, 1:21-25.

4. Ἦσ. 11:1-5.

5. Ἐνώχ, 62:2. 49:3. Ψαλμ. Σολ. 17:42. 18:8.

6. Διαθ. Λευτ, 18. πρβλ. Ἰωάν. 7:38-41.

7. Τινὲς τῶν ἐρμηνευτῶν ταυτίζουσιν («ἅγιον πνεῦμα») καὶ «δύναμις», ὁρμώμενοι ἐκ τῶν σχετικῶν χωρίων Λουκ. 1:17, 35.24:49 (Richardson, Conzelmann). Ἄλλα ὅμως χωρία τοῦ Λουκᾶ διαστέλλουν τὰς ἐννοίας ταύτας καὶ θεωροῦν τὴν δύναμιν ὡς ιδιότητα καὶ ἀποτέλεσμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Λουκ. 4:14. Πράξ. 1:8). Εἰς τὸ Λουκ. 24:49 οὐδεμία συσχέτισις γίνεται. Ἀπλῶς ἀναφέρεται, ὅτι οἱ μαθηταὶ θὰ ἐνδυθοῦν τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν. Πρβλ. Πράξ. 2:22. 10:38. Ἡ δύναμις ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, Ὅπου εἶναι δυνατὸν καὶ ἰσχύον (Barrett. Πρβλ. Conzelmann, The Theology of St. Luke, σ. 182 ἐξ.).

βασικῶς τὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ Ἰησοῦ, «Ὁν ὁ Θεὸς ἔχρισε «πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει» (Πράξ. 10:38). Ἐὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον φέρει διὰ τῶν Ἀποστόλων μαρτυρίαν εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸ ἔργον Του καὶ βεβαίῳ Αὐτοῦ τὴν θεϊαν φύσιν καὶ δόξαν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον, ἃ «ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ» (Λουκ. 24:26). Οἱ μαθηταί, μᾶλλον τὸ Πνεῦμα δι' αὐτῶν, καθίσταται μάρτυς τοῦ Ἰησοῦ «ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. 1:8). Τῆς περὶ Ἰησοῦ δὲ ταύτης μαρτυρίας τοῦ Πνεύματος καὶ τῶν μαθητῶν συνεπίκουρος ἔρχεται αὐτὸς οὗτος ὁ Θεός, «Ὅστις «ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς» (Πράξ. 15:8).

Ὡς τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας ἐν τῇ Π.Δ. ἀποστέλλει, καθοδηγεῖ καὶ λαλεῖ εἰς τοὺς Προφήτας, οὕτω καὶ νῦν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατευθύνει, ἐξαποστέλλει καὶ συμβουλεύει τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν ἀποστολὴν των (Πράξ. 2:4. 6:10. 8:29,39. 10:19. 11:12,28. 13:2.4. 16:6. 20:23. 21:4,11). Ἡ ἱεραποστολικὴ τῶν μαθητῶν συνειδήσις κατευθύνεται ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, «Ὅπερ πληροῖ αὐτοὺς δυνάμει, θάρρους καὶ παρρησίας πολλῆς (Πράξ. 4:7,33. 6:8.2:29. 4:13,29,31. 28:31. 9:27,28. 13:46. 14:3. 18:26. 19:8. 26:26). Ἡ συνεπίεξις τῶν παθῶν καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ δειλία καὶ ἀποθάρρυνσις τῶν μαθητῶν μεταβάλλεται κατὰ τρόπον θαυμαστὸν εἰς εὐτολμίαν καὶ ἀκατανίκητον δύναμιν, ὑπαγορευθεῖσαν ὑπὸ τῆς νέας ζωῆς, τῆς δυνάμειος τοῦ Πνεύματος. Τὸ «πνεῦμα δειλίας» διαδέχεται ἢ «ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει» νέα πραγματικότης, ἣτις ἐξικνεῖται μέχρι δεσμῶν καὶ φυλακῆς ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου. Πλήρεις πνεύματος καὶ σοφίας οἱ Ἀπόστολοι καθίστανται οἱ διαγγελεῖς τῆς νέας ζωῆς, οἱ στηλιτευταὶ πάσης ἀδικίας προσγενομένης ἐναντίον τοῦ «δικαίου» Ἰησοῦ (Πράξ. 3:14), «Ὁν ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων ἐσταύρωσεν (Πράξ. 2:36. 4:10). Ἡ μαρτυρία αὕτη τῶν Ἀποστόλων καθίσταται ἢ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος κατὰ δίκην τοῦ κόσμου καὶ ἢ ἀπονομὴ δίκαιοσύνης εἰς τὸ πρόσωπον Ἐκείνου, «ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησεν λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου» (Πράξ. 2:24). Ἡ στηλιτευσις τοῦ κακοῦ (Πράξ. 2:23,36. 5:30-31) καὶ ἡ ἀποκατάστασις τοῦ δικαίου (Πράξ. 2:36. 4:10-11) ἀποτελεῖ τὸ ἐπίκεντρον τοῦ προφητικοῦ πνεύματος τῆς Πεντηκοστῆς.

Ἡ ἐπενέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκδηλοῦται εἰς ἐπιτέλεσιν σημείων καὶ τεράτων καὶ εἰς δυνάμεις οὐ τυχοῦσας (Πράξ. 19:11. 14:3. 2:43. 4:16,22, 30. 5:12. 6:8. 8:6,13. 14:3. 15:12), ὥστε νὰ ἐξίστανται πάντες (Πράξ. 8:13. 10:45. 12:16). Αἱ δυνάμεις αὗται εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἐπιτελεσθεῖσας κατὰ τὸν ἐπίγειον Αὐτοῦ βίον¹.

1. Lampe, ἐνθ' ἄν., σ. 194-7, ἐνθα ἐπιχειρεῖται εἰς λεπτομερῆς παραλληλισμὸς μεταξὺ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν μαθητῶν, ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δρώντων. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὑψίσταται ποιά τις διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἐρμηνευτῶν. Οὕτως ὑποστηρί-

Φορεῖς τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου εἶναι πλειὰς μαθητῶν καὶ πιστῶν, οἵτινες μετὰ θάρρους ἐλάλουν καὶ προσηύτεον (Πράξ. 2:4. 4:8,31. 6:3,5,10. 7:55. 9:17. 10:44,45,47. 13:2,52. 19:6). Ἡ προφητεία, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐξαγγελίας τῶν μελλόντων νὰ συμβοῦν, ἀποτελεῖ ὡσαύτως καρπὸν καὶ ἐκδήλωσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Λουκᾶς μνημονεῖ τῆς περιπτώσεως τοῦ Ἀγάβου, ὅστις «ἐσήμανεν διὰ τοῦ πνεύματος λιμὸν μεγάλην μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην» (Πράξ. 11:28). Ἡ προεξαγγελία μελλόντων πραγμάτων ἀποτελεῖ ἐπὶ πλεόν καὶ τὴν πεμπτουσίαν τοῦ προφητικοῦ κηρύγματος τῶν μαθητῶν. Οὗτοι διὰ τοῦ πνεύματος προέλεγον περὶ τῆς ἡμέρας, τὴν ὁποίαν ἔστησεν ὁ Θεός, «ἐν ἧ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ἐν ἀνδρὶ, ᾧ ὠρισεν...» (Πράξ. 17:31. πρβλ. 10:42).

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν ἔκφρασιν τοῦ προφητικοῦ πνεύματος πρὸς τοὺς ἔξω, πρὸς τὰ ἔθνη, καὶ φανεροῦσι τὸν οἰκουμενικὸν χαρακτῆρα τῆς ἐσχατολογικῆς ἐποχῆς καὶ τὴν καθολικὴν ὑφὴν τῆς σωτηριολογικῆς τοῦ Θεοῦ ἐπεμβάσεως διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ Πνεῦμα ὅμως τῆς Πεντηκοστῆς ἐκδηλοῖ τὸν προφητικὸν του χαρακτῆρα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ χριστιανικῇ κοινότητι. Βεβαίως ἡ δωρεὰ καὶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ἐκκέχυται ἐπὶ πᾶσαν σάρκα καὶ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη.

Εἰδικώτερον ὅμως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπεργάζεται τὴν τελειότητα καὶ δημιουργεῖ τὴν Κοινωνίαν τοῦ πνεύματος. Ἐν πρώτοις προικίζει τοὺς ἡγέτας τῆς κοινότητος μὲ σοφίαν καὶ δύναμιν καὶ ἐξουσίαν, ὥστε νὰ καταστοῦν ἀψευδεῖς ἀρχηγοὶ καὶ ὁδηγοὶ τῶν πρώτων τοῦ Πνεύματος καρπῶν. Οἱ Ἀπόστολοι εἶναι πλήρεις πίστεως καὶ Πνεύματος Ἁγίου (Πράξ. 4:8. 6:3,5. 7:55. 9:17. 13:9) καὶ ὑπὸ τὰς συνεχεῖς τοῦ Πνεύματος προτροπὰς καὶ παραινήσεις οἰκοδομοῦν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ (Πράξ. 9:31). Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καθιστᾷ αὐτοὺς ἱκανοὺς νὰ ἐκφέρωσι κρίσιν καὶ καταδικὴν (Πράξ. 5:1-6) καὶ νὰ λαμβάνουν ἐκπληκτικὰς ἀποφάσεις, ὡς κατὰ τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις Σύνοδον (Πράξ. 15:28 «ἔδοξε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ ἡμῖν»).

Ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας ἡ παρουσία τοῦ Πνεύματος δημιουργεῖ τὴν κοινωvνίαν, τὴν ἐvόττeta καὶ ἄρμονίαν τοῦ χριστιανικοῦ

ζεται ἡ ἀποψις, ὅτι οἱ μαθηταὶ τελοῦν τὰ σημεῖα καὶ θαύματα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν, διὰ τῆς προσευχῆς, διὰ τῆς σκιᾶς αὐτῶν τῶν μαθητῶν κ.λ.π. καὶ ὄχι διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Πνεύματος (Schweizer, Th.D.N.T., VI, σ.407). Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι ἐν μέρει ὀρθή. Ἄλλ' ἡ ἐν θαυμασίοις δρᾶσι τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου εἶναι ἐκδηλος εἰς τὰς Πράξεις (προφητεία, γλωσσολαλία κ.λ.π.). Ὁ Ἄναστὰς καὶ δοξασθεὶς Ἰησοῦς ἀποτελεῖ τὸ ἐπίκεντρον τῶν Ἀποστόλων καὶ ἡ ἔξαρσις τοῦ ὀνόματος Του καὶ τῶν θαυμασίων του τονίζεται μετ' ἐμφάσεως ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων. Ὅτι ὅμως τὸ Πνεῦμα εἶναι ἡ ὄψοῦσα τοὺς μαθητὰς δύναμις εἶναι ἀναμφισβήτητον. Ἄλλωστε καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐτέλει τὰ θαύματα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ μεθ' οὗ ἦν κεχρισμένος Πνεύματος Ἁγίου.

σώματος, ὅπερ χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς κοινοκτημοσύνης καὶ τῆς κοινῆς ἐν ἀγαλλιάσει χαρᾶς, οὔσης καρποῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Πράξ. 13:52. 4:32). Ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ (Πράξ. 4:32) τὸ πλῆθος τῶν πιστευόντων ἔζη τὰ ἐσχατολογικὰ γεγονότα καὶ ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν φανεροὶ ἐγένοντο οἱ τοῦ Πνεύματος καρποί. Ὁ ἐνωτικὸς μεταξὺ αὐτῶν κρίκος ἦτο μία πίστις, ἐν βάπτισμα, τὸ αὐτὸ Πνεῦμα. Βεβαίως ὁ Λουκᾶς δὲν ἀπαριθμεῖ τοὺς τὸν κώδικα τῆς ἠθικῆς ἀπαρτίζοντας καρποὺς τῆς νέας ζωῆς, ὡς πράττει ὁ Παῦλος καὶ οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς τῆς Κ.Δ. Ὁ ἀνακαινισμὸς τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας, ἡ ἀπαλειψις τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ ἡ ἀγνότης τῆς προθέσεως ἀποτελοῦν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς ἀποδοχῆς τοῦ Πνεύματος. Οὐδεὶς τῶν μὴ πιστευόντων εἰς τὸν Κύριον ἐγένετο ἀτοχος τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ πίστις ὅμως εἰς τὸν Ἰησοῦν ἦτο καρπὸς τῆς διακοπῆς πάσης σχέσεως πρὸς τὸν κόσμον τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ ἀφετηρία τῆς ἠθικῆς τελειώσεως. Τὸ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ τιθέμενον σωτηριολογικὸν σχῆμα ἐκτίθεται ὡς ἀφετηριακὴ κατάστασις, ἀφ' ἧς ἐλλεῖπει ἡ πεῖρα τῆς βιωματικῆς καταστάσεως τῆς πίστεως καὶ ἡ ἐκθεσις λεπτομεροῦς ἀρετολογίας, ὡς συμβαίνει ἀλλαγῆς τῆς Κ.Δ. Ἡ δικαίωσις τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ, ἡ εἰσέλευσις τοῦ Πνεύματος εἰς τὸν κόσμον καὶ ἡ χαρισματικὴ ζωὴ τῆς πρώτης κοινότητος τῶν πιστευόντων μεθ' ὧν αὐτῆς τῶν ἐκτάκτων γεγονότων εἶναι ὅ,τι ζητεῖ νὰ ἐξεικονίσῃ ὁ Λουκᾶς. Ἡ Θεολογία τοῦ Λουκᾶ εἶναι ἀφετηριακὴ καὶ οὐχὶ καταστατικὴ, μὴ σκοποῦσα εἰς ἐπίλυσιν μερικωτέρων προβλημάτων, ἀλλ' ἀποβλέπουσα εἰς τὴν σκιαγράφησιν τῶν πρώτων τῆς Ἐκκλησίας καταβολῶν. Καὶ εἰς αὐτὴν ὅμως τὴν ἀφετητηριακὴν μορφήν Θεολογίας ἡ ἠθικὴ τῶν πιστῶν δὲν στερεεῖται ὑποστάσεως, ἐνυπάρχει ἐκ τῶν πραγμάτων ὡς ζῶσα πραγματικότης, ἐξ ἧς καὶ ἐξαρτᾶται ἄλλωστε ἡ δρᾶσις τοῦ Πνεύματος¹.

Χαρακτηριστικὸν ἐπίσης τοῦ προφητικοῦ πνεύματος εἶναι ἡ π α ρ ἄ κ λ η σ ι ς αὐτοῦ πρὸς τοὺς πιστοὺς. Ἡ δὲ παράκλησις αὕτη τοῦ Πνεύματος ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν αὔξησιν τῆς Ἐκκλησίας «καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας» (Πράξ. 9:31). Ὁ ὅρος «παράκλησις»² ἀπαντᾷ ἐπανειλημμένως εἰς τὸν Λουκᾶν (Λουκ. 2:25. 6:24. Πράξ. 4:36. 13:15. 15:31), ὑπὸ τε τὴν προφητικὴν καὶ ἐσχατολογικὴν αὐτοῦ ἔνοιαν.

1. Πρβλ. Ἰ. Παναγοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 208-9 διὰ μιαν μᾶλλον γενικωτέραν ἄποψιν· πρβλ. ἐπίσης Πράξ. 9:31.

2. Ὁ ὅρος εἰς τὴν βιβλικὴν καὶ ἐξωβιβλικὴν γραμματεῖαν ἀπαντᾷ ὑπὸ διαφόρους ἐνοίας. Οὗτος δηλοῖ: 1) Ἐνθάρρουνσι, ἐνίσχυσιν, παρότρυνσιν. 2) Ἐκκλησίαν, ἔφεσιν. 3) Παρηγορίαν, παραμυθίαν (πρβλ. Arndt-Gingrich, Greek-English Lexikon of N.T. etc., σ. 623. Richardson, ἐνθ' ἄν., σ. 114 ἐξ. C. K. Barrett, «The Holy Spirit in the Fourth Gospel», εἰς J.Th.S.(N.S.) vol. I, (1950), σ. 1-15, ἐιδικῶς σ. 12-13. J. G. Davies, «The Primary meaning of ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΣ», εἰς J.Th.S. (N.S.), vol. IV, (1953), σ. 35-38.).

Ἡ παράκλησις ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν τοῦ προφητικοῦ κηρύγματος τῆς Π.Δ.¹, ἀλλὰ καὶ καρπὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ ἐσχατολογικῇ ἐποχῇ². Ὡς προτροπὴ καὶ ἐνθάρρυνσις ἡ παράκλησις ζητεῖ νὰ τηρήσῃ ἀσβεστον τὴν φλόγα τῆς θείας ὑποσχέσεως καὶ νὰ βεβαιώσῃ τὸν λαὸν διὰ τῶν Προφητῶν περὶ τῶν «ἡμερῶν ἀναψύξεως» καὶ τοῦ μεσσιανικοῦ μέλλοντος· ἐνῶ ὡς παρηγορία καὶ παραμυθία αὕτη ἀποτελεῖ μορφήν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν θείων βουλῶν καὶ καρπὸν τῆς ἐκχύσεως τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς ἀνατολῆς τῆς ἐσχατολογικῆς ἐποχῆς. Τὸ κήρυγμα τῶν Προφητῶν ἦτο μία παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν πρὸς περικράτησιν τῶν χρηστῶν ἐλπίδων καὶ πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τοῦ ἀδιαψεύστου τῶν θείων βουλῶν. Ἐν δὲ τῇ ἐσχατολογικῇ κοινότητι, τὰ μέλη αὐτῆς εἶναι Προφῆται³ καὶ τὸ κήρυμά των εἶναι κήρυγμα παρακλήσεως, ἥτοι προτροπῆς καὶ παρηγορίας. Ὁ Βαρνάβας καλεῖται υἱὸς παρακλήσεως⁴ καὶ τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων εἶναι λόγος παρακλήσεως (Πράξ. 13:15). Ἡ προφητικὴ τῆς Πεντηκοστῆς παράκλησις εἶναι ἐκδηλος ἐν τοῖς μεγαλείοις τοῦ Θεοῦ, ἃ ὁ λαὸς ἤκουε καὶ ἔβλεπεν (Πράξ. 2:11), εἰς τὸ θάρρος καὶ τὴν παρρησίαν τῶν μαθητῶν, εἰς τὴν κοινωνίαν ἀγάπης καὶ εἰς τὴν ἀύξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πιστῶν (Πράξ. 9:31).

Ἄλλη ἐκδήλωσις τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος τῆς Πεντηκοστῆς εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ ἀναφερομένη γ λ ω σ σ ο λ α λ ί α, ἥτοι τὸ «λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς» (Πράξ. 2:4). Τὸ φαινόμενον τῆς γλωσσολαλίας παρίσταται ἐναυθὰ ὡς πρῶτος καρπὸς τοῦ Πνεύματος. Ἡ ἐξήγησις ὅμως αὐτοῦ τοῦ φαινομένου ἀποτελεῖ εἰσέτι πρόβλημα διὰ τοὺς ἐρμηνευτάς, παρὰ τὰς ἐκάστοτε προταθείσας εὐφυῆς λύσεις καὶ τὸν συσχετισμὸν αὐτοῦ πρὸς Ἰουδαϊκὰ καὶ ἑλληνιστικὰ πρότυπα⁵. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ μνημονεύεται μόνον εἰς Πράξεις⁶ καὶ τὴν Α΄ Κορινθίους⁷. Δὲν δυνάμεθα

1. Ἦσ. 40:1. 49:10,13. 51:3,12,18,19. Πρβλ. Λουκ. 2:25.

2. Πράξ. 2:40. Α΄ Κορ. 14:3,31. Λουκ. 6:24.

3. Sch weizer, εἰς Th.D.N.T., VI, σ. 408.

4. Πράξ. 4:36.

5. J. Behm, «Glossolalia», εἰς Kittel's, Th.D.N.T., I, σ. 722-727. E. Sch weizer, εἰς Kittel's Th.D.N.T., VI, σ. 410-411. Arndt-Gingrich, ἔνθ' ἄν., σ. 161. E. Ἀ ν τ ω ν ι ἄ δ ο υ, Ἐρμηνεῖα τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, τεῦχος Α΄. Ἀθήναι 1923, σ. 72-87. Ira J. Martin 3rd, «Glossolalia in the Apostolic Church», εἰς J.B.L. 63 (1944), σ. 123-130. F. W. Beare, «Speaking with Tongues», εἰς J.B.L. 83 (1964), σ. 229-246. Π. Τ ρ ε μ π έ λ α, Ὑπόμνημα εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, σ. 79-81. E. A n d r e w s, «Gift of Tongues», εἰς Intep. Diction. of the Bible, IV, σ. 671-2. Ἰ. Π α ν α γ ο π ο ύ λ ο υ, ἔνθ' ἄν., σ. 209-210. H. B. S w e t e, «Holy Spirit», εἰς Hastings, Dict. of the Bible, II, σ. 407.

6. 2:1-42. 10:46. 11:15-17. 19:2-7.

7. Α΄ Κορ. 12:3, 10,28-30. 13:1,8. 14:2,4,5-7, 22-23,39. Ἐπίσης γίνεται μνεῖα τοῦ φαινομένου εἰς τὸ ἐκτενέστερον τέλος τοῦ Μάρκου (16:17). Ἐμμέσως δὲ ὑπαινίσσονται τοῦτο τὰ χωρία Ἐφεσ. 5:18-20. Κολ. 3:16. Α΄ Θεσσ. 5:19-20.

νά ὑπεισέλθωμεν ἐνταῦθα εἰς τὴν διερεύνησιν τοῦ βλοῦ θέματος, ὅπερ ἐκφεύγει τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης παραγράφου. "Ὅ,τι δύναται τις νὰ ἀποκλείσῃ ἕμως εἶναι τὸ μὴ ἱστορικὸν τῆς παρούσης διηγήσεως καταχωριζομένης ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Λουκᾶ, ὡς τινες ὑπεστήριξαν¹, ἢ τὸ ἀναχρονιστικὸν τῆς ἐνταῦθα διηγήσεως, ὅτι δηλαδὴ ὁ Λουκᾶς ἀναχρονιστικῶς σκεπτόμενος ἐκ τῶν παγκοσμίων διαστάσεων, ἄς προσέλαβεν ὁ λόγος τοῦ κηρύγματος, παραθέτει τὴν διήγησιν (Πράξ. 2:4) ὡς προεικόνισιν τοῦ μετέπειτα θριάμβου τοῦ κηρύγματος ἢ ὅτι τὸ «λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις», κατὰ τὸν Λουκᾶν, εἶναι ἰσοδύναμον, μᾶλλον ταυτόσημον, πρὸς τὸ «λαλεῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν παρρησίᾳ»².

Ἡ ἱστορικότης τοῦ φαινομένου καὶ τὸ ἔκτακτον τοῦ χαρακτῆρός του δὲν δύνανται νὰ τεθῶσιν ἐν ἀμφιβόλῳ, ἀφοῦ ἄλλωστε ταῦτα ἔχουν ὡς συνεπίκουρον τὰς πρᾶξις — παρά τινος διαφορᾶς — διηγήσεις τοῦ Παύλου, ὅστις ἀποδίδει ἡσσὸνα σημασίαν εἰς αὐτὸ ἐν σχέσει πρὸς τὰς πρακτικὰς συνεπειὰς του, ἥτοι τὴν οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ φαινόμενον ἀποτελεῖ χάρισμα τοῦ Πνεύματος παροδικὸν καὶ ἔκτακτον. Ἡ ἀποδοχὴ τοῦ θαύματος, ὡς ἐπενεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὐδὲν ἀποκλείει τὸ φαινόμενον, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τοὺς μερισμοὺς τοῦ Πνεύματος (Ἐβρ. 2:4), δρῶντος ἐν ποικίλοις σημείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσιν.

(Συνεχίζεται)

1. H. B. Swete, ἕνθ' ἀν., σ. 407.

2. Beare, ἕνθ' ἀν., σ. 238.